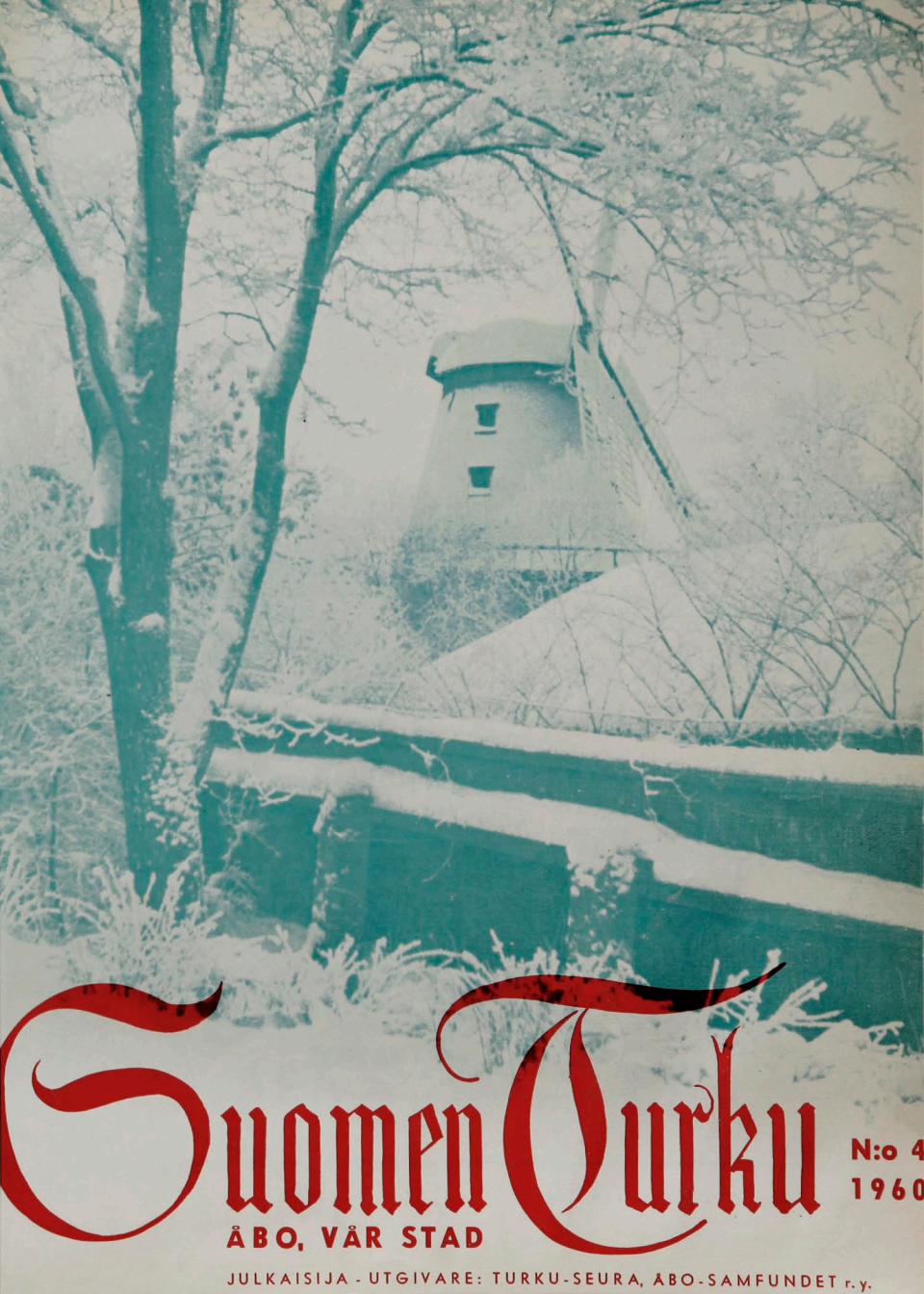

Suomen Turku

ÅBO, VÅR STAD

N:o 4
1960

JULKAISIJA - UTGIVARE: TURKU-SEURA, ÅBO-SAMFUNDET r.y.

Pientallettajien suurpankki

joka pyrkii palvelemaan
mahdollisimman tehokkaasti
sekä jokaista yksityistä
henkilöä että koko
yhteiskuntaa.

TURUN TYÖVÄEN **S**ÄÄSTÖPANKKI

Pieniin
ja suuriin
juhliin

VALIOJÄATELO on verraton juhlien
kohokohta — raikasta syöä ja helppoa
tarjontaa.

Tarjoo Sinäkin VALIOJÄATELO!

Oletteko Te tämä mies?

Kieltäydyytekö ottamasta vastaan 40.000 markan
ylimääräistä tuloa?

Näin Te todella menettelette, etlette avaa veron-
huojennustiliä. Tämä tili merkitsee Teille vuosi-
tuloistanne ja veroluokastanne riippuen 20.000—
40.000 markan veronalennusta.

TURUN SEUDUN OSUUSKASSA

MAAN SUURIN — TEILLE VARMIN

Täysautomaattinen

"AJATTELEVA ASAVISIO"

Teidän toivevisionne!

Selkeä, vakava kuva, erinomainen äänen-
toisto, miellyttävä muotoilu ja kohtuullinen
hinta ovat luoneet ASAVISIOiden vankan
maineen — ja näitä ominaisuuksiahan
Tekin varmaan omalta televisioltanne toi-
votte.

Valitkaa siis ASAVISIO
— Turun oma televisio!

ASA Turussa: Kauppiaskatu 10

Tehokasta kotien palvelua jouluna ja aina

O
S
U
S
L
I
K
E

T
A
R
M
O
L
A

VIIDEN MILJARDIN EDELLYTYKSET

Turun Suomalaisen Säästöpankin talletuskanta on ensimmäisenä Turussa ja koko Lounais-Suomessa ylittänyt 5 miljardin markan rajan. Suomalaisella Säästöpankillä on nyt entistä paremmat mahdollisuudet toimia turkulaisten hyväksi.

Kannattaa olla sellaisen pankin asiakas, jolla on 5 miljardin markan edellytykset.

**TURUN
SUOMALAINEN SÄÄSTÖPANKKI**

N:o 4 1960

Suomen Turku
ÅBO. VÅR STAD

Päätoimittaja - Chefredaktör: Eero Pohjonen, Aninkaistenk. - Aningaig. I. E. 53, puh. - tel. 29 050, 26 260 (toimeen - tjänste).

Toimituskunta - Redaktionsråd: C. J. Gardberg, Paavo Kallio, Eino Lehtinen, Oscar Nikula, Toivo T. Rinne, Arvo Suominen, Ole Torvalds ja Erkki Vuori.

Taloudenhoitaja - Ekonomichef: Paavo Suominen, Puutarhak. - Trädgårdsg. 29, puh. - tel. 22 670, 12 718 (toimeen - tjänste).

Tilaushintaa - Prenumerationspris 1/1 vsk. - årg. 400: —. - Irtonumero - Lösnummer 150: —.

JUHLAVUODEN KYNNYKSELLÄ

Vuotta 1961 voitaneen monessakin mielessä kutsua Turun juhla-vuodeksi. Sen aikana tullaan täällä viettämään useitakin varmasti mielinpainuvia tilaisuuksia. Juhlavuoden tavallaan aloittaa toukokuun alussa suoritettava uusitun Linnan viikimistilaisuus, jonka keskeisenä hahmona tulee toimimaan Tasavallan Presidentti. Saman kuun lopussa ovat kaksipäiväiset Varsinais-Suomen laulujuhlat, joihin vähäisen tauon jälkeen liittyvät tänä vuonna alkunsa saaneet, ensi kesäkuussa pidettävät, viikon kestävät Turun Musiikki-juhlat. Molemmat kerännevät tänne musiikin ystäviä kauempaakin maasta. Kohokohdan muodostavat myöskin elokuun aikana järjestettävät suurenmoiset Turun Messut, joiden tapahtumapaikkana ovat keskikaupungin koulut. Ja kesän päättäjäisiksi pidetään täällä vielä maan kunnallismiesten suurselustus syyskuun 1 ja 2 päivinä Suomen Kaupunkiliiton kongressin muodossa. Kun Turussa on muitakin kongresseja, muodostuu vuodesta 1961 Turun todellinen juhluvuosi. Toivon, että meistä itsekukin virittäytyy sitä vastaanottamaan myös todellisessa juhlahengessä.

Jag hoppas, att vi alla vill vara beredda att emottaga Åbo stads festår 1961 i en verklig feststämning.

Kalervo Pellinen

OLAVI KARES:

JOULUPÄIVÄN PÄIVÄKIRJASTA

Viljo Kojo kertoili radiossa herkästi ja hauskasti lapsuutensa joulusta. Jonkin muistelmansa johdannoksi hän sanoi, että silloin "elettiin vuoden pimeintä aikaa, oltiin kansaa, joka pimeydessä vaeltaa". Tästä joulusta voi syystä sanoa samaa. Kun katsoo ikkunasta ulos, ei todellakaan tiedä, kumpi on mustempi, maa vai taivas. Aleksis Kivi on osannut pukea nämäkin pimeät tunnelmat sanoiksi kuvatessaan joulua Impivaaran erämaassa: "Säteetön, unelias aurinko viipyili etelän helteisessä maailmassa. Kauas oli se siirtynyt, elon tulinen lähde; tuskinpa se eräänä päivänä enää nosti otsaansa ylös metsien sinisestä helmasta." Ihmeellistä vain on, että lapsuuden joulut, niin vuoden pimeimmän ajan muistoista kuin ne kertovatkin, hohtavat salaperäistä valoa.

Lienevätkö Kojon muistelmat vaikuttaneet, että minäkin siirryin ajatuksissani menneisiin jouluihin nelisen vuosikymmentä taaksepäin. Kun ankan koti-ikävä kiusaama koulupoika pääsi vihdoinkin pitkän syyslukukauden päätyttyä jouluksi kotiin kaukaiseen pappilaan suuren Päijänteen rannoille, oli se kuin itämaan tietäjien vaellusta. Asemalle vastaan saapuneet kotipappilan laiskanpulskea valakka oli silmissäni ainakin yhtä ylväs kulkuväline kuin tietäjien joulukamelit, sillä sen jokainen askel vei lähemmäksi kotia. Ja pitkällä, yli kolmen ja puolen peninkulman rekimatalla näkyi taivaalla jos kuinka monta Beetlehemin tähteä, jotka viittasivat tietä sinne, minin sydän ikävi. Ja hyvinhän se matala, vanhanäköinen pappila, joka oli matkan määränä, kävi Beetlehemin tallista.

Joulu on rakastavien sydänten juhla. "Pyhä piltti piskuinen" on taivaallisen Isän joululahja elämän muokalaisille. Missä evankeliumi "Ja tapahtui niinä päivinä, että keisari Augustukselta kävi käsky..." luetaan ja "Enkeli taivaan" veisataan, siellä syttyy Beetlehemin viisihaarainen joulukynttilä, jonka nimi on "Rakkaus." Ja ne viisi pientä liekkiä ovat kertoneet meille, että kaikki se peittää, kaikki se uskoo, kaikki se toivoo, kaikki se kärsii eikä koskaan häviä (1 Kor. 13:7-8). Sen joulukynttilän näen muistoissani palavan kotipappilani salin pöydällä.

Eivät päässeet Leena ja Pekka tänä jouluna meidän kanssamme saman viisihaaraisen joulukynttilän ympärille. Kaisa Maria on ensimmäisenä joulunaan vielä sellainen kopassa kulkija, ja se on heikonpuoleinen kulkuneuvo pitkillä joulumatkoilla. Sisareni sen sijaan saapuivat iloksemme Varkaudesta ja Lapualta. Ja minusta on tuntunut, että ne viisi jou-

lukynttilää ovat sittenkin palaneet joulupöydällä, jonka ympärillä ovat kaikki rakkaani, vaikka Turusta Helsinkiin onkin matkaa lähes seitsemäntoista peninkulmaa. Liekö siinäkin eräs joulun monista ihmeistä.

Lapsille ovat joululahjat tärkeitä ja rakkaita. Niistä on kiire kertoa ystävillekin jouluamuna. Myöhemmin sitten jokainen elämän vuosi on kaventanut uskoa joulupukkiin. Ehkä on hyvä niin. Saanee ainakin toivoa, että joulun varsinainen lahja alkaisi näyttää ikävöivän silmille sitäkin kalliimmalta.

Minä sain kuitenkin tänä jouluna sellaisia joululahjoja, joista näin joulukirkosta palattua mielelläni ystävilleni kerron. Helsingistä saapui isä-Pekan veistämä pikku Kaisa aivan luonnollisessa koossa, terhakkana ja herttaisena. Se lahja lämmitti isoisän sydäntä. Huvikseni olen myös tänään soitellut saamiani toivelevyjä, Sibeliuksen kappaleita "Oinen ratsastus ja auringon nousu", "Myrsky" ja "Aallottaret". Ja sitten vielä mieluista joululahja, jonka tässä heti testamenttaan perinnöksi pikku Kaisa Marialle. Sain nimittäin joulupukilta Turun "Poeta laureatuksen" oikein omakätisesti joulutervehdyksellä varustaman runokirjan "Isänmaan kevät". Iltoisin saamistani lahjoista. Sellaista on jouluna.

(Tekijän luvalla lainattu teoksesta "Päiväkirja")

Taiteilija Harry Henrikssonin Turku-seuralle piirtämä kuva-aihe.

ESKO LAIHO:

OI TURKU KOTIKAUPUNKI

Lyö aallot kalliorantoihin.

Meren, maan syke ihmistä kantaa.

Tuhat saartamme lahdin ja poukamin
sylin rakkaimmallensa antaa.

Yli historian unikankareen
tähän päivään käyt, menet huomiseen.

Joen veistämän, Ruissalon vihreyden
isät liittivät hetkiimme näihin.

Sama meistä on lähtevä, tunnemme sen:
työ, rauha ja seppele häihin.

Kevät saapuu untemme valkamaan.
Tule, yhdy jo aaltojen keinuntaan!

Ikuisuutesi kaupunki, ihminen, luo,
jätä jälkeesi Väinämön soitto
ja hengenvoimien kasvava vuo!
Se on kansamme aamunkoitto.
Yli vetten ja peltojen kaikuen soi
ilolaulumme: Oi kotikaupunki oi!

Oi kotikaupunki oi!

Saanut 1 palkinnon Turun
kaupungin runokilpailussa.

RAUNO TENOVUO:

RUISSALO TURUN LINTUPARATIISI

Monen suurkaupungin kohdalla on virkistysalueiden tarve ajankohdainen ja kipeä kysymys. Sillä mitä suuremmaksi asutus-keskus kasvaa, sitä suuremmaksi kasvaa tarve saada tämän keskuksen välittömään läheisyyteen virkistysalue. Ja kuta kiireisemmäksi elämisen rytmi muodostuu, sitä useammat ihmiset tuntevat luonnon suoman virkistysalueen tarpeellisuuden.

Virkistysalueiden järjestely on ratkaistu moninaisin tavoin ja niiden suunnitteluun on saatettu uhraa paljon varoja ja voimia. Tärkeänä on pidetty sitä, että alueella vallitsee rauha — ei hän muutoin virkistymisestä voida puhuaakaan. Tämän rauhan ja turvallisuuden parhaimpina ilmentäjinä ovat nillä viihtyvät eläimet, ennen kaikkea linnut, jotka eloisina ja värikäinä tarjoavat alueella kävijöille mieluista katseltavaa ja kuunneltavaakin.

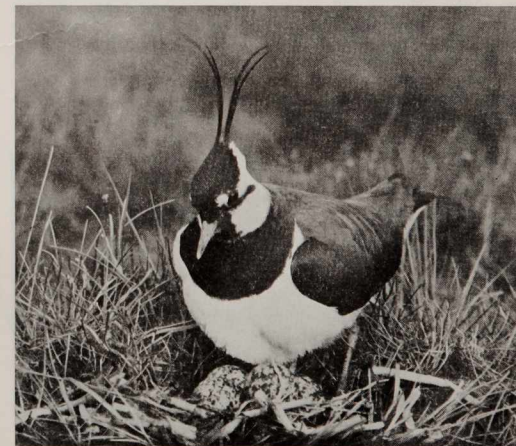
Näin on monen kaupungin lepeille muodostunut kansan-, huvim-, puistoja, joiden maine toisinaan on saavuttanut laajempaakin kantavuutta. Niistä on siten muodostunut a.o. kaupungille, ehkä koko maallekin tärkeitä matkailukohteita. Ne saattavat suorastaan hämmästyttää vierailijaa rikkaalla eläimistöllään ja linnustollaan ja olla osoituksena siitä, ettei suurkaupunginkaan läheisyyden aina tarvitse merkitä elävän luonnon köyhtymistä. Monessa yhteydessä näkee mainostettavan esim. Lontoon lintumaailmaa. Eräissä viime sodan aikana ilmestyneessä kirjassa kerrotaan — arvatenkin määrätynlaista ylpeyttä tuntien — kuinka Lontoon alueella pesii noin 100 lintulajia. Kaupungin keinoetkoiset vesisäiliöt kuvataan talvehtivien vesilintujen suosimina oleskelupaikkoina. Kööpenhaminassa kävijä puolestaan hämmästelee puistoista puolikesyinä juoksentelevia liejukanoja ja Tukholman Skanse-

nilla kävijät saavat ihailla muita kuin kuin sinne tuotuja eläimiä, mm. alueelle kotiutunutta harmaahai-karayhdyskuntaa. Myös Tukholman linnuston monipuolisuudesta saamme havainnollisen kuvan sitä esittelevän kirjan avulla (Kjell Engström: "Stockholms fågelliv").

Siirtyäksemme omaan maahamme, on ainakin lintuja harrastavien tiedossa, mitkä ovat eräiden kaupunkien linnustoltaan kuuluisat kohteet. Niinpä Haminan Kirkkojärvi tunnetaan monen eteläisen vesilintulajin pesimäpaikkana, Helsingin Vanhankaupunginlahti eräiden lintuharvinaisuuksien ensimmäisenä ja ehkä ainoana löytöpaikkana maassamme ja Porin Yyterin lieterannat ainoalaatuisena muuttavien kahlaajien levähdyspaikkana — muutamia esimerkkejä mainitakseni.

Kohdistakaamme nyt katseemme kotikaupunkiimme Turkuun ja täällä Ruissaloon, jota rohkeuden nimittää turkulaisten lintuparatiisiksi. Kun tämä saari on tullut tunnetuksi juuri turkulaisten virkistyspaikkana ja sitä on siinä mielessä viime vuosinakin kehitetty, lienee paikallaan tarkastella sitä myös lintujenharrastajan näkökulmasta.

Ulkonaiset edellytykset näyttävät täällä olevan hyvät. Saarella pesii vuosittain yli 80 lintulajia ja vieraillee koko joukko muita aina arktisilta seuduilta saakka. Rehevimpien metsien lintutihyys, (pesiviä pareja km²:ä kohden) on suurimpia, mitä maassamme on todettu. Suuri lajimäärä on yhteydessä Ruissalon vaihtelevaan luontoon, minkä ansiosta erilaisiin elinympäristöihin sopeutuneet lajit löytävät

Työtyöhyppä on rantaniittyjen emiten huomiota herättävä laji. Sen tapaa varmimmin Ruissalon kartanoa ympäröivillä alarilla mailta. —

Valokuva: Nils Söderman.

täältä juuri niille soveltuvat olinpaikat. Siten rehevissä tammileidoissa viihtyy aivan toisenlainen linnusto kuin karuissa kalliometsissä ja matalilla, ruovikkoja kasvavilla hietarannoilla toinen kuin länsiosien kallio- ja kivikkorannoilla.

Jotain kuitenkin jääme kaipaamaan: ihmiseen luottavaisesti suhtautuvia, suurikokoisia lintuja, joiden elämä voi läheltä tarkastella. Vielä näihin vuosiin saakka on Ruissalon sillalta saanut ihailia ja ihmetellä pesimättäillään puuhaillevia nokikanoja ja silkkiunkkuja, mutta nyt on alkanut näkyä merkkejä näiden vetäytymisestä etäälle kaupungista. Syynä on arvatavasti vesien ylemääräinen saastuminen, ehkäpä myös yhä lähemmäksi työntyvä sataman liikenne. Ruissalon länsipäässä, Aiströn rannoilla, on puolestaan saaristolintujen viimeinen turvapaikka pian menetetty. Olihan jo kesällä 1952 suoritettu tarkan laskelman mukaan tämän kiintoisan lajiston määrä sangen niukka: kalatirraa 2, meriharakkaa, kalalokkia ja pikkutyllyä kutakin vain 1 pari.

Saaristolintujen vähitellen tapahtuva häviäminen Ruissalosta on sekin osaltaan seuraus kaupungin laajenemisesta sekä aivan viime aikoina näille rannoille suunnatun campingistä. Perimäinen syy on kuitenkin löydettyissä rannikkoseutujamme alati muovaavasta maankohoamisesta, minkä seurauksena Ruissalo pian kasvaa mantereeseen kiinni. Saa-

Ruissalon linnustossa on viime vuosikymmeninä tapahtunut monia muutoksia. Uusimpia tulokkaita on levinneisydeltaan kaikkoinen punavarpuunen. Hautova naaras ei paljoakaan piittaa ihmisen läsnäolosta. —

Valokuva: Nils Söderman.

ren historiassa on "sisäsaaristoluvaihe" päättymässä ja tähän liittyy vääjäämättömästi myös linnuston muuttuminen.

Mainitut seikat — joiden kulku ei aina ole meidän määrättävissämme — ovat tuskin sittenkään pääsyynä siihen, että näemme Ruissalossa kookkaita lintuja niin vähän. Uskon tärkeimmän syyn olevan siinä, että monella Ruissalon-kävijällä on lintumaailmaa kohtaan väärä ja nurja asenne.

Suhtautumisessamme luontoon on toivoimisen varaa silloin, kun lintu arkoina käteytyvät piileskellen ruovikoissa ja pensaikoissa. Niin kauan kuin saarella asuvien lintujen pesä laajassa mitassa hävitetään ja lintuja tavalla tai toisella hätyytetään, ei parannusta ole odotettavissa. Mistään rahasta ja turvallisuudesta ei myöskään voida puhua saarella, missä järjestetään suurisuuntaisia moottorijonuevokilpailuja — jopa lintujen parhaana pesimäkautena!

Näistä ikävistä ilmiöistä huolimatta Ruissalo on edelleen turkulaisten virkistyspaikkana ensimmäinen. Sen kehittämiseksi ihanteelliseksi lintupuistoksi ja massamme ehkä ainutlaatuiseksi lintuparatisiksi ja huomattavaksi matkailukohteeksi on monia edellytyksiä. Voitaism ehkä lähteä siitä, että jollekin keskeiselle paikalle muodotettaisiin Kupittaan tapainen — mutta sitä paljon monipuolisempi — lintupuisto. Sen avulla kiinnostus ja asenne lintuja kohtaan varmaan muuttuisi ja luonnonvaraimenkin lajisto alkaisi elpyä. Luonnonsuojelualueen laajentamishanke, joka nyt on vireillä, on jo sekin tervetullut askel parempaan suuntaan.

Houkutukset vanhojen asiain muisteleminen ovat melkoiset Turun kaupunginvaltuuston 80-luvulla kunnostetussa kauniissa, ajan patinoimassa istuntosalissa, ajan ainakin puheenjohtajalla on useimmiten kiire kuin kirpuntaappajaisissa ja silmät ja korvat on virittävä pikemminkin hieman ylivireeseen, joten menneitä ei ehdi muistella. Mutta onpa joskus pitkäveiteisiäkin keskusteluja, joiden kuussa puheenjohtajakin voi hieman katsella ympärilleen. Vanha, kaunis, kuparinen äänestysmalja puheenjohtajan pöydällä vangitsee tämän tästä huomioni, koska se on aivan näkölinjassa. Taidokkaasti

taottua kuparimaljaa lähemmin tarkastellessa huomaa sen nelikulmaisen jalustan kahdella sivulla kaiverrusta. Ruotsinkielisestä tekstistä käy ilmi, että maljan on takonut S. J. Sundberg (ilmeisesti kupariseppä kiisillä) v. 1876 K. J. Sjöblomin lesken kupariseppäliikkeessä Turussa. "Enkan" kupariseppäliike Aninkaisten tullissa, Aninkaistenkatu 18:ssä, oli vielä täydessä käynnissä viime vuosidän vaihteessa ja muutama vuosia sen jälkeenkin, jolloin kävin parin vuoden ajan päivittäin sen pihan lävitse koulumatkallani Raunistulasta Puutarhakatu 8:ssä sijaitsevaan kansakouluun, joka kantoi nimeä Ståhlströmin koulu sen vuoksi, että se sijaitsi sen nimen talonmestajan rakennuksissa. Sen-

Kaupunginvaltuuston puheenjohtaja miettii menneitä joskus kiireenkin keskellä

ARVO TOIVONEN

aikaisen turkulaisen kunnallisen talouspolitiikan mukaista nähtävästi oli, että yksityiset rakensivat tarkoituksenmukaisia koululuoneistoja ja vuokrasivat niitä kaupungin kansakouluille, sillä edellä mainitun lisäksi oli täällä Lindin koulu, Sandbergin koulu, Hedmanin koulu jne.

Selitys siihen, että juuri Sjöblomin pihan kautta kuljimme, oli se, ettei nykyistä Tuureporinkatua silloin vielä ollut. Oli vain jyrkkä, kivinen ja kapea Onnettomuudenmäen kuja, minkä varrella oli siihen aikaan mällä sijainneiden pienten kallistelevien tönöjen mäkien rumemmat puolet.

Koulutiemme sukeluttui toisenkin kerran pienten vanhojen asustusten hallussa olleelle alueelle Puolalanmäelle, mikä käsiti muutamia nykyisiä kaupunkikortteleita palotornin itä- ja eteläpuolella (nykyisin on palotornin paikalla uljas taiteen pyhäkkö Turun Taidemuseo).

Palatakseni vielä Sjöbloms enkan (kuten Turussa siihen aikaan yleisesti sanottiin) kupariseppäliikkeeseen mainitsen, että se oli Turun viimeinen suuri kupariseppäliike, mikä noudatti vanhoja käsityöläismestariaikakauden perinteitä ja missä kaikki työt tehtiin käsin, vieläpä sorvin vääntäminenkin. Sorviakin nimittäin tarvittiin sen vuoksi, että verstaassa tehtiin viinapolttimoiden kojeistoja ja palonsammutusvälineitä, joissa monenlaiset liittimet ja hanat olivat

välttämättömiä. Liikkeen oma "jöljuuttari" (keltavaluri) valoi niitä, samoin kuin palokuntalaisten voitteen komeita solkia, joita turkulaisittain sanottiin "jehenkeiksi", sekä joskus ajan ollen hummareita, "mortteleita", mutta ei sen sijaan aisakelloja, kynttelikköjä tms. "jöljuuttarin" alaan yleisemmin kuuluneita esineitä. Verstaassa valmistettiin myös kaikenlaisia kupariseppän alaan kuuluvia esineitä, kuten kahvipannuja, kattiloita, viina-ym. mittoja jne.

Oli Turussa toinenkin hyvin tunnettu liike, mikä sekin kantoi "enkan" nimeä, nim. Lindbergs enkan lakki- ja hattuliike. Liikkeen erikoistuote oli samantapainen laatu kuin luotsit ja laivan päällystöön kuuluvat miehet nykyisinkin käyttävät. Sen nimi oli oikeastaan Vega-lakki — nähtävästi siksi ristitty kuuluisan koillisväylän purjehtijan Nordenskiöldin Vega-lai-kan mukaan — mutta jota tavallisesti sanottiin Lindbergs enkaksi. Se oli yleisesti käytetty päähine, mutta siitä sen helposti myös saksalais-äällien päähineen siten, että sen pelmeä yläosa vedettiin lippen päin ja leukahihna nostettiin pois alkuperäiseltä paikaltaan "särmän" juurelta pään päälle.

Niin se näyttäjä olevan, että kullakin aikakaudella on omat lähtökäytännöt. Ja ensimmäisen maailmansodan aikana jopa knallihattu.

Förfärdigat af S. J. Sundberg 1876 Mr. Kupariseppäsen K. J. Sjöbloms enkan

PUUSEPÄNKISÄLLINÄ, OPIPOIKANA JA PUUSEPPÄNÄ SUOMEN TURUSSA

Tämän lehden toimitus on pyytänyt minua kirjoittamaan joitakin muistelmia ja omakohtaisia kokemuksia puuseppä ammattissa vallineista olosuhteista viime vuosisadan loppukymmeninä ja kuluvan vuosisadan kolmelta ensimmäiseltä vuosikymmeneltä. Kirjoituksen aihe on siksi laaja, että rajoitetun palstatilan vuoksi on tyydyttävä vain eräisiin hajamuistelmiin.

Turun puuseppien ammattiyhdistyksen perustamiskysymyksestä pidettiin alustava kokous tammiukuun 11. p:nä 1890 Ry. Taimen huoneistossa. Kokous, jossa oli läsnä 35 puuseppää, päätti yksimielisesti perustaa ammattiyhdistyksen ja valitsi 10-jäsenisen sääntövaliokunnan. Sääntöjen saatua vahvistuksen perustava kokous pidettiin 8. 9. 1890 ja kaikki saapuilla olleet 60 ammattilaista päättivät liittyä yhdistyksen jäseneksi. Kuvaavaa ajan oloille oli, että ruotsinkielisiä oli jäsenistössä niin run-

saasti, että ruotsinkieliset puheen-
vuorot oli käännettävä suomeksi,
koska suomalaiset eivät ymmärtäneet
ruotsinkielistä. Yhdistyksen ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin pianopuuseppä G. Lindberg.
Samana vuoden toimintakertomuksessa todetaan työajan, joka yhdistyksen perustamisaikana oli 12—13 tuntia, lyhentyneen 10—11 tuntiseksi. Ei kuitenkaan kaikissa liikkeissä, koska keväällä 1897 työnantajat pyydettiin lyhentämään työaika 10-tuntiseksi. Isommat liikkeet suostuivat tähän, mut-

ta eivät pienemmät liikkeet. Yhdistyksen jäsenmäärä oli v. 1897 lopulla 86, joten kolmannes kaupungeissa asuvista puuseppistä kuului yhdistykseen.

Puuseppien sairastautumisen alkuaus-
apukassaan ensimmäiset säännöt vahvistettiin 27. 3. 1895 ja muutosten jälkeen 18. 10. 1899. Varoja kassaan hankittiin jäsenmaksujen ohella järjestämällä arpajaisia ja iltamia.

Asunto-olosuhteet olivat kurjat. Verstaan nurkkauksen oli kyhätty 3—4 kerroksinen makuulaveri, jossa oppilaat ja kisaillit nukkuivat pölyn ja muunlaisen törkyksen seassa eikä erinimisistä syöpäläisistäkään puutetta ollut. Puuseppien perheet asuivat yleensä ns. kamarihuoneissa, jonka pinta-ala vaihteli 18—22 neliometriin. Perheenjäsenien lukumäärä oli nykyistä keskinkertaista suurempi, mutta silti ei ollut mikään harvinaisuus, että samassa huoneessa asui 1—2 alivuokralaista. Tämän kirjoittajalla on omakohtaisia kokemuksia näistä asumisolosuhteista, joissa elämänhaluinen nuorimies ei viihtynyt ja siksi asunto oli vain paikka, jossa käytiin nukkumassa.

Vuosisadan vaihteessa ja varsinkin v. 1905 suurlakon jälkeen työväen piirissä heräsi voimakas pyrkimys päästä parempiin asunto-olosuhteisiin asunto-osakeyhtiöitä perustamalla. Tuntumukseksi perusteella voin väittää turkulaisten puuseppien olleen monissa asunto-osakeyhtiöissä aloitteentekijöinä, ainakin niissä, joita rakennettiin läntiselle puolelle kaupunkia Järvenpäänkadusta lähtien satamaraataa seuraten. Asuntotyypit niissä olivat huone ja keittiö tarvittavine komeroiltoineen sekä avarine ja valoisine eteisineen. Asunot katsottiin työmiehen perheelle loistoasunnoksi, vaikka niissä ei ollut mitään nykyajan mukavuuksia. Osakehuoneiston hinta oli 500—600 mk ja yhtiövoimakas 25—30 mk kuukaudessa.

kaudessa. Turun puuseppien ammattiyhdistyksen ja sen sairaskassan aloitteesta perustettu Turun Työväen Säästöpankki, joka aloitti toimintansa 3. 1. 1914, on merkittävällä tavalla tukenut työväen asunto-olojen korjaamista myöntämällä tarkoitukseen lainoja.

Vanhoin arvokkain perinnästäpoihin kuului, että mestari kutsui kisaillinsa ja oppilaansa jouluaattoilaksi vastaanottamaan perheensä parissa joulua. Tarjoilu oli tavallista parempaa. Kisaillille tarjottiin ruoan jälkeen konjakkia, mutta oppilaat saivat tyytyä tavallista parempaan kahviin ja leivonnaisiin. Mestari ja kisaillit nauttivat konjakkinsa olohuoneen puolella ja oppilaat kahvinsa keittiössä. Myös pieniä joululahjoja jaettiin.

Olin viimeisen kerran oppimestarin E. W. Helanderin kutsumana jouluaattoillanvietossa v. 1899 talossa Yliopistonkatu 27 ja paikassa, jossa nykyisin toimii Yliopiston Kirjakauppa. Mestarin verstaas oli samassa talossa suunnilleen sillä kohtaa, jossa nykyisin toimii Turun Kylpylä. Talon omisti värjärimestari Blomqvistin perikunta. Puuseppäverstaas oli entisessä värjäämössä 2-kerroksisessa kivirakennuksessa. Alakerrassa oli Helanderin oppipoikien asunto, jonka ulkoseinät olivat osittain maakerroksen peittämät. N. 10 neliometriä suuruisen asunto ei vastannut alkuunkaan nykyisen terveydenhoitoa asettamia vaatimuksia, mutta siinä asusti toisinaan 4—5 oppilasta.

Ammattiyhdistys- ja heräävän työväenliikkeen ansiosta saatiin työaika asteittain lyhenemään ja monitakin parannuksia kurjiin olosuhteisiin. Työntekotavat olivat perin alkeelliset. Koneita ei pienemmissä liikkeissä ollut. Joissakin oli miesvoimalla poljettava vanneahja ja omatekoinen puurakenteinen jyrsi, jonka käytössä tarvittiin kahden miehen voimavara. Kantaaamattoman laudan syrjä oli irroitettava käsisahalla tai veistettävä kirveellä. Saumas tehtiin pitkällä höylällä (ruupankki) ja tätä ennen lauta oli suoritettava höylällä (krupalla), jonka tukki ja terä olivat jonkinverran pyöreät.

Näitä työvälineitä käytettiin myös liimattuja levyjä ohennettaessa. Nykyisin yleisesti käytettävä kimpilevy ja ristiin liimattu vaneri eivät olleet tunnettuja viime vuosisadan lopulla.

V. 1860 lopulla Vähä-Hämeenkatu 12 toimi M. Cronvallin puuseppätehdas, joka oli niihin aikoihin Turun suurin ja arvostetuin alan liike, jonne saapui työhön v. 1860-luvun keskivaiheilla vaasalainen puuseppä Nikolai Boman, joka ei tyytynyt saamaansa palkkaan, vaan valitsi puolisoikseen mestarinsa tyttären. V. 1871 Boman perusti Turkuun oman liikkeen, josta vuosikymmenien kuluessa kehittyi Suomen puuseppäteollisuutta hallitseva suurliike, jonka tuotteet olivat tunnettuja kansainvälisillä markkinoilla. Teh-

tailija N. Boman oli mies, joka työlakon sattuessa ei sallinut yhdenkään työntekijänsä jäädä työhön tehtaalle.

Turun puuseppien ensimmäinen työlakko alkoi 2. 8. 1898 kello 12 päivällä. Lakkotoimikunnan toimesta painatettiin ja jaettiin työpaikoille tiedonantolehtisiä, joissa työläisiä kehoitettiin lopettamaan työnsä ja poistumaan työpaikalta. Kehoitusta noudatti n. 200 työläistä. Lakko päättyi 10. 9. sopimukseen, että alin tuntipalkka on 35 p. opin suorittaneelle ammattilaiselle. Lakon kestäessä pariin liikkeeseen meni lakonrikkokkoja, joiden nimet saatettiin julkisuuteen rikkuriksi nimittämällä. Nämä ja työnantajat nostivat oikeudenkäynnin raastuvanoikeudessa, työntekijät rikkuriksi nimittämistä ja

V. A. KOSKENNIEMI:

Epigrammeja

Jos tuhlari taikka saitur iiet,
sinä yhtiä paljon hautaa viet.

Kahtalalle kulkee joka tie:
jostain pois ja jostain liki vie.

Ei ole se luoto johtajaksi,
kellä aina on varalla mieltä kaksi.

Se taistaa totuutta vain muunnella
ken ei taida kertoa eikä kuunnella.

Sitä säveltä kuorossa kerrata ei saa,
jota tyrannit vapaudesta veisaa.

Vain varis tunnustaa yhä ihmisarvomme vielä:
Nuttumme nähdessään pellolla pelleilevän.

(Tekijän ystäväisellä suostumuksella lainattu teoksesta

"Minä ja maailma".)

työnantajat lakon aiheuttamien vahinkojen korvaamisesta.

Lakkotoimikunnan puheenjohtaja K. F. Hellsten sekä jäsenet J. Ylander ja J. W. Hellman tuomittiin sakkoihin. Sakon suuruutta en muista, mutta rikkuriksi nimitäminen noteerattiin siihen aikaan 20 markan arvoiseksi. Hellsten sai jallitettua ammattiyhdistyksen maksamaan hänen sakkonsa, mutta Ylander ja Hellman suorittivat sakko-osuutensa Turun lääninvankilassa. Heille järjestettiin ammattiyhdistyksen toimesta ja kustannuksella komea vastaanottojuhla vankilasta vapautumisen kunniaksi. Hellsten toimi juhlan isäntänä ja piti tervetuliaispuheen vankilaan olleille. Juhlissa, joka pidettiin Turun Palokunnantalossa, ei istuttu kuivin suin, vaan kahvin kanssa käytettiin kermää, jota kissa ei juo.

V. 1898 solmittu työehtosopimus jatkui 9 vuotta. Väli vuosina siihen saatiin neuvottelutietä vähäisiä parannuksia. Lakkoa edeltäneellä ajalla oppinsa suorittaneen puusepän palkka oli 15–18 mk viikossa riippuen työntekijän ammattitaidosta ja työtehosta. Oppilaiden palkat olivat ensimmäisenä vuote-

na 50 mk, toisena 75 mk ja kolmantena 100 mk viikossa sekä mestarin antama ruoka — voileipä-amiainen, päivällinen ja illallinen sekä vapaa asunto. Oppisopimukset olivat suusanallisia. Kun rahapalkat olivat näin pienet, oppilaiden oli saatava vaatetus- ym. menojen varten lisätuloja. Ja niitä saatiin tekemällä ”firapelina” mestarille huonekaluja maksusta, jonka mestari suvauti maksaa. Työ oli raskasta alkukantaisilla työvälineillä, mutta kun työskenteli 1–2 saakka aamuyöstä, sai kokoon vuoden ajalla vähintään vuoden palkkaa vastaavan summan.

Turun puuseppien toinen lakko oli v. 1907 ja se kesti 5,5 viikkoa. Päästiin sopimukseen 45 p. alimasta tuntipalkasta, 50 % :n korotuksesta ylitöystä ja 100 % :n korotuksesta yötyöstä. Työpäivä määritettiin 10-tuntiseksi paitsi lauantaina ja pyhäaattoina 7-tuntiseksi. Kolmas lakko v. 1914 päättyi 30. 4. ja tällöin sovittiin ensimmäisen sopimusvuoden alimmaksi tuntipalkaksi 55 p, toisen 58 p. ja kolmannen 60 p. Neljäs lakko käytiin v. 1920 kestäen 12 viikkoa. Työläiset saavuttivat täydellisen voiton ja palkat nousivat 3–6 markkaan

tunnilta. Kuuden päivän lakko käytiin viidennessä lakossa v. 1924 ja tuloksena oli 80 p. korotus tuntipalkkaan, joka kohosi 6 mk, 80 penniin. Kaudes lakko oli v. 1926 kestäen peräti 14 viikkoa. Lakkoon osallistui n. 160 työläistä. Puuseppien tuntipalkkaan saatiin 45 penniin ja konepuuseppien 65 penniin korotus. Sopimus kesti yhden vuoden ja sen jälkeen on luonnollisesti asiapuolten kesken ollut vireillä palkkakysymyksiä, joihin en kuitenkaan puutu lähemmin.

Puuseppien samoin kuin muidenkin alojen työläisten valistusharrastukset ja mahdollisuudet niihin olivat hyvin vähäiset. Turun Työväenyhdistyksessä toimi opetus- ja valistusvaliokunta, joka järjesti syys- ja talvikuukausina luento- ja opastuskursseja. Tämä toiminta jatkui n. 10 vuotta kunnes vuosisadan vaihteessa aloitti toimintansa Turun Suomalainen Työväenopisto. Turun Työväenyhdistys perusti keskustelu- ja puhujaseuran ja sen ensimmäisessä toimintakertomuksessa mainitaan jäsenmäärän olleen 22, joista puuseppiä 8 ja muusta ammatista yhteensä 13. Eräät porvarilliset järjestöt, kuten mm. Turun Kansalliseura järjestivät yleisiä luentotilaisuuksia, mutta puuseppien osallistuminen niihin lienee ollut vähäistä. Jotkut tekivät kirjallainauksia kaupunginkirjastosta ja sanomalehtiä käytiin lukemassa lukusalissa Kaupungintalossa, jonne oli sisäänkäynti Linnankadun puolelta. Työväenyhdistyksen lukutuvassa luettiin lehtiä ja lainattiin kirjoja kirjastosta, vaikka valinnan varaa ei paljon ollutkaan.

Ammattilaisilla ja heidän perheilleen järjestettiin syys- ja talvikautena perheiltamia, kevättalvella kävelyretkiä mm. Maarian Suikkilaan, Hirvensalon Syvälahteen, Kaarinan Harittuun ja Koristoon, Toivolan huvilaan et. takamaalla ja Himbergin huvilaan Toivolan ja Purokadun kulmauksessa. Kesäisin tehtiin laivamatkoja Luonnonmaalle, Rymättylään ja Paraisille.

Nykyisten ammattikoulujen edeltäjinä toimi käsityöläiskoulu, jossa annettiin opetusta laskennassa, mittausopissa, oikein- ja kaomokirjoituksessa, ammattipiirustuksessa

jne. Opettajina toimivat kansakoulunopettajat Pekka Kärrnä, Matti Pesola ja Wahlgren. Piirustuksen opettajana oli W. Bäier, joka sittemmin yhdessä H. Niemisen kanssa perusti Kauneen tehtaan. Koulun toimi iltaisin kaksi tuntia kerrallaan kansakoulussa Kauppatorin varrella. Lakimääräisesti mestarin tuli huolehtia myös oppilaansa henkisestä kasvatuksesta, mutta oppimestarini ei ainakaan minua kehoittanut koulun menemään, mutta opin käytyäni olin muutama viikon koulussa.

Valitettavan paljon oli nuoria puuseppiä, jotka kuluttivat vapaa-aikansa kaduilla kävelen. Lauantai- ja sunnuntai-iltaisin talvisaikaan reitittiä oli Linnankatu — Kauppiaskatu — Eerikinkatu — Aurakatu ja kesäaikana Vartiavuoren ja Sappalinan puisto-ikätyvät ja Rantakatu Sappalinan kohdalla ja erikoisesti silloin, kun ravintolassa oli soittoa. Elävienvärien teattereita ei vuosisatamme vaihteessa ollut, joku varjokuva joskus esitettiin ent. Akatemiatalon juhlasalissa. Kun muitakaan sopivia illanviettopaikkoja ei ollut, oppipojat pistäytyivät lauantai- ja sunnuntai-iltaisin Pelastusarmeljan tilaisuuksiin Läntienkatu 21 ja Vähä-Hämeenkatu 10. Näistä tuli useasti äkinäinen lähtö kun joku majuri tai muu upseeri kävi kutsumassa lavalle tekemään julkista symiontunnustusta. Koska oppipojat eivät pitäneet tätä tarpeellisena, niin tuli lähtö ja hyvässä järjestyksessä.

Tämäntapaista oli puuseppien ja varsinkin oppipoikien elämän muotoutuminen menneen vuosisadan lopulla ja kuluvan vuosisadan alussa, jota aikaan kertomukseni suurimmalta osalta käsittelee. Kun tarkastelee nykyisiä oloja, toteaa, että asiat ovat kokonaan toisin. Kehitys on ollut valtava. Koska tämä kirjoitus on kirjoitettu melkein kokonaan muistin varassa, sillä lähdeaineistoa on ollut vähän käytettävissä, on mahdollista, että kirjoituksessa esiintyy joitakin epätarkkuuksia, mutta jokatapauksessa se on läpileikkaus turkulaisen puuseppien oloista ja elämäntavoista aikaisemmin mainitulta aikakaudelta.

OLE TORVALDS:

TERZINER

om en mykensk dödsmask

*Flatbucklad under ärens tyngd av jord,
med munnsens hårdhet utbräckt i en plåga
som inte längre söker röst och ord.*

*Bak slutna ögonlock av guld en fråga,
evigt förseglad i en tidlös död
hinsides härsarköld och mänskolåga.*

*Enmättigt engång över lust och nöd,
bronsvilja över krigare och slavar,
en herre över kamp och fred och bröd.*

*Nedanfö maktens borgehöjd, där vi stavar
förvirrat i de spår hans tid har satt,
låg vältande en krets av ättegravar*

*dit han bars ner från vädret med sin skatt
av guldbleck, vapen, bärnsten och koraller
till vila för sin sista, längsta natt,*

*där glömskans stoftregn faller, ständigt faller.
— Var makten eller döden mera huld?
Föll han för seek av drottning, av vasaller?*

*Bar han på Atrveys ättens ödesskuld?
— Fråga en disig myt bland herdarna på orten,
en dödens sinnebild i buckligt guld*

och vagnens stenspar under Lejonporten —

Ensi lunta
Aurajoen
rantamilla

Turun messut 4.-14. 8. 1961

Turulla on messukaupunkina historialliset perinteet, sillä jo vuosisatoja sitten täällä oli tapana pitää Pyhän Henrikin Messut ja ns. Heikin markkinat. Tämän vuosisadan puolella messutoiminta on kaupungissamme kuitenkin jäänyt lapsipuolen asemaan, sillä Turussa on 1900-luvulla järjestetty ainoastaan yhdet varsinaiset messut, v. 1929. Sen sijaan erikoismessuja ja pienempiä näyttelyitä on pidetty useampia aivan viime vuosinakin. Ne eivät ole kuitenkaan voineet palvella kaupunkimme ja maakuntamme laajaa ja vilkasta elinkeino- ja talouselämää kokonaisuudessaan.

Mainitun puutteen poistamiseksi ja messutoiminnan henkin herättämiseksi teki Turun kaupunginhallitus aloitteen lähettämällä maaliskuussa 1957 Turun kauppakamarille kirjelmän, jossa ehdotettiin yhteistoimintaa messujen aikaansaamiseksi Turkuun. Eräänä aiheena tälle esitykselle oli ollut myöskin se, että laskettiin Turun linnan entisöimistöiden valmistuvan lähivuosina, jolloin voitaisiin samoihin aikoihin järjestää sekä suuri kulttuurijuhla että laaja talouselämän esittely.

Kaupunginhallituksen aloite johdettiin siihen, että muodostettiin yhteinen toimikunta asiaa kehittämään. Toimikunnan valmistelujen tuloksena pidettiin messuorganisaation perustava kokous huhtikuussa 1959, jolloin perustettiin Osuuskunta Turun Messut. Perustajajäseninä olivat Turun kaupungin lisäksi kuusitoista eri elinkeinoelämän aloilla toimivaa järjestöä. Tämän jälkeen ovat lukuisat järjestöt ja liikelaitokset liittyneet jäseniksi, joita on jo runsaasti yli 200.

Päätös Messujen järjestämisestä on tehty ja ne pidetään ensi kesänä, tarkemmin sanottuna elokuuna 4-14. päivinä ja niiden nimenä on Turun Messut 1961. Ajankohta tuntuu vielä etäiseltä, mutta tosiasiassa se on kuitenkin jo erittäin lähellä, kun ottaa huomioon sen valtavan työmäärän, minkä tällaisten suurten messujen järjestäminen aiheuttaa. Mutta niinpä messujen valmistelut onkin aloitettu jo noin

vuosi sitten, ja tällä hetkellä ne ovat hyvässä vauhdissa.

Turun Messujen käytännöllistä järjestämistä varten on valittu lukuisia toimikuntia sekä toimihenkilöitä, jotka ovat laatineet yksityiskohtaisia suunnitelmia ja suorittaneet valmisteluja, kukin omalla sektorillaan. Messualue on varattu ja sen rajat tarkkaan määritetty, mainos- ja tiedotustoimintaa on suunniteltu, on pohdittu majoitus- ja pysäköintiongelmia sekä suunniteltu ohjelmaa messuvieraiden viihdyttämiseksi. Kosketus näyttelyille on myöskin jo otettu,

ja messupaikkojen varauskin on jo alkanut hyvin vilkkaana.

Ensi kesän messut järjestetään Puolalanmäen alueella, johon puiston lisäksi kuuluvat sen välittömässä läheisyydessä olevat koulut. Tältä alueelta voidaan näyttelypanijoille tarjota runsaasti sekä sisä- että ulkonäyttelytilaa. Messupaikan valinnassa on otettu huomioon se, että se on ikäänkuin pois kaupungin liikennevilinästä mutta kuitenkin aivan keskustan välittömässä läheisyydessä ja hyvien kulkuyhteyksien tuntumassa. Toisaalta kunnas Puolalanmäki tarjoaa mahdollisuudet erilaisten näyttösten ja muiden ohjelmien järjestämiseen.

Turun ja sen lähiympäristön talouselämä on hyvin vilkasta ja se kehittyä jatkuvasti pitkin askelin. Mutta Turku on myös tärkeä liikennekeskus jopa kansainvälisestikin katsoen. Sen vuoksi Turun messuille odotetaan runsaasti näyttelypanijoita sekä kotimaasta että lähimmistä naapurimaista ja toisaalta messuvieraita ympäri maakuntaa ja maata, ehkä rajojen takkaakin. Messujen tarkoituksenahan on palvella toisaalta liikelaitoksia, jotka saavat tilaisuuden esitellä tuotteitaan, ja toisaalta ostavaa yleisöä, joka messuilla voi tutustua erilaisiin hyödykkeisiin ja suorittaa vertailuja niiden välillä.

Aurajoen entistä kalasatamaa.

Kauppatorilta muutama vuosikymmenen takana

Saisiks mää viis kilo vanhoi peruni.

Ei vanhoi peruni enä missä myyrä. Täsä on uussi, ottakaa niit — sata markka kilo.

Mitä tes sanositte? Ettei vanhoi peruni enä myyrä missä. On se ny vähä merkittist sentä ja heinäkuu o vast puales välis ja nyt tarttis

ku tyällä elä, voi tommosi hintoi maksa. Mää mene nyk kumminki kattoma jos mää josta löytäisi viäl vanhoi. — — —

Onks se Amanda Vuarine — no päivä, päivä. Em mää meinanu tuntekka, ku siit o jo niin pitkä aika, ku olla viimeks nähty. Mitä sul kuulu?

et sää tulet siit torsta sii kuure jälkke. — Tual myyrääni vanhoi peruni — mun täytyy ny heti mennä, nii et hyväst ny vaa ja muistat tullas siit.

Mitä vanhat perunat maksa?? Neljäkymppi kilo. Kuin pal täl-lätä?

Jos tällätä seittämän kilo, et siit piisa kumminki. Kyl mar noi urekki siit jo halpene niin pal, et tämmönenki ihmme voi niit osta. Mitä noi juuriskat maksa? Jos mää ota yhren kappale ja pari nippu tota utta sipulaa, eikä sit muu enä. Mitä se sit tekke? Jaaha. Mää luelunki, et mul o jänti rahaa. Sopi olla hyvä.

Tattis, tattis.

PAVI.

★ ★ ★

VARSINAISSUOMALAISIA
SANONTOJA

Jokasel ova oma herkkus, sano suutar kon voit sialihan kans söt.

Ei ämm leeväst lepyk kon kaffe loppu o.

Leip o hyvä nälkkä vasta, mut viin vast poikka o.

Ruaka se on ko henkem pittää, kyl tyäl vähemälläki toimen tulee.

Syären piänet tauri menevä.

Anderssoni Mandi toriostoksil

jo ruveta syämä uussi peruni ja sata markka kilo. Em mää ol ikä viäl niin tyyrei peruni syäny, enkä syä nytenkä. Kyl niit vanhoiki sentä viäl jossan täyty olla.

Soppi hakkee vaa, mut ei niit kellä enä ol. Ne o syättäny eläimil kaik vanhat ja tuavat uussi toril, taik turha se on tämmössi selittä — ei kaupunkilaisek kumminka näit assioi ymmärrä. Maalaisten tarttis vaa heijä miälest myyrä kaik tuattes pual ilmatteks, mut elää heijänki täyty.

Ei tarttet tulla sanoma mul, ettem mää ymmärrä maalaissi. Mailt mää itteki olen kotosi ja ollut nuarures peruni istuttamas, ylösoittamas ja olen ollu niit torilki myymäs, niinku tekki, mutta sihe aika syätinki vanhoi peruni viäl koko heinäkuu ja vast elokuus ruvetti uussi syämä, eikä tommosi kamali hintoi pyyryetty — sata markka kilo. Ei tämmöne ihmme,

Ei täsä mittä erikoist kuulu. Sii se mene vaa piänen kiurun kans. Em mää ol viime aikoin missän käynnykkä, ku mul on toi polvi kiisanu koko alkuvuare ja kävelemi-nenki o ollu nii huano.

Vai nii ja sentähre es sää ol meilläkä käyny. Tul ny joku kerta, ku sul o aika, et saara jutella.

Niin tai ei kukka ihmme tämmösel käskemisel tul. Määrätä joku päivä oikke — tänäpä o tiista — huamen keskiviikko — kui se olis, jos sää tulst ens torsta — passaks sul sillo? Ja tul päiväl — eiks sul simmottos sopiks, vai oleks sää jossan tyäs?

Em mää missän tyäs käy, mut mää pirä meijän poja flikka, ku häne vaimos käy tyäs, niin ettem mää päiväl voi tulla.

Jaa-a. Simmost se sit o. Mummun tykö sitä sit vaa tuara ja saa vanhoil päivil viäl uurestas ruveta vauvoi hoitama. Sovita simmottos

Eino Penttilä

Vanhat arvot säilytettävä

Niin, vaikka asioita ja olajman turkulaisittain katseltaessa tuntuksikin, että meillä näin pikkukaupungin puitteissa jo onkin yltä ja toista, ei tarkemmin ajatellen voi kieltää, että paljon vielä puuttuukin, lausuu tunnettu turkulainen raittiusmies, vanhempi vartija Eino Penttilä.

Aloittaaksen tärkeimmästä, vanhojen arvojen vaalimisesta, meillä puuttuu mm. yhtenäinen kokonaisuusmitelma siitä, mikä kaikki täällä on säilyttämisen arvoista ja miten tämä säilyttäminen käytännössä ratkaistaan. Ensimmäinen olisi aikaansaava suunnitelma, minkä mukaan jokien alue kaupungista säilytettäisiin kertomaan Luostarinmäen vanhan ajan ja nykyajan välille jäävästä aikakaudesta. Ellei tällaista aluetta saada aikaan, jäävät nekin rakennukset, jotka arvokkaina säilyvät purkamiselta, kyyhöttämään yksinäisiä, huomaamattomina uusin rakennusten välissä. Näin muodostuu tämän ajanjakson kokonaiskuvan luominen tulevaisuudessa "Vanhaa Turkua" etsivälle ylivoimaiseksi tehtäväksi.

Erkki Majavesi

Mitä Turulta puuttuu?

Meitä turkulaisia moititaan usein nurkkapatrioteiksi, eikä aivan syyttä. Me emme juurikaan hyväksy kotikaupunkimme tai sen oloihin kohdistuvaa kritiikkiä, emme uscin silloinkaan, kun sisimmässämme tiedämme arvostelun olevan oikeutettua ja paikallaan. — Mutta jos olemme oikein rehellisiä, niin kyllähän me itsekin olemme huomanneet, etteivät asiat Aurajoen kaupungissa ole läheskään joka suhteessa niin pitkälle kehitettyjä ja vietyjä kuin olisi mahdollista. — Mutta mitä Turulta puuttuu? Tämän kysymyksen olemme asettaneet muutamille eri aloja ja piirejä edustaville turkulaisille ja seuraavassa saamme tutustua heidän antamiinsa vastauksiin. Niissä on asiaa ja totuutta roppakaupalla, epäkohtia, joiden olemassaoloa ei kukaan voi kiistää.

Tällaiseksi "rauhoitusalueeksi" olisi — ja kiireellisesti — saatava Tuomiokirkon takainen Aurajoen — Tehdaskadun — Henrikinkadun rajoittama alue. Talot ja tontit kaupungin omistukseen, työllistään arvottomat rakennukset pois ja niiden tilalle muualta siirrettävät arvokkaat rakennukset tilalle. Suurta pietettä noudattaen ne — asumiskelpoisiksi korjattuina ja kaupungin vuokraamina asuintoimisto — muodostaisivat elävän museokaupunginosan.

Turku on huomattava retkeily- ja turistikaupunki, mutta sellaisena täällä mm. puuttuu nykyaikaisen näköalatorni — aloite sellaisesta on tosin jo tehty. Ei kuitenkaan ole syytä rakentaa mitään epäesteettistä röttelöä, vaan jollekin korkealle paikalle rakennettavan suuremman rakennuksen yhteyteen liittyvä moderni torniosa — esim. Jyväskylän tyylin. Siksi: retkeily- ja koulukaupungin tarpeita silmälläpitäen Samppalinänmäelle kaupungin retkeilyhotellin näköalatorneineen — "akvaarium", teatterin ja virastotalon naapuriksi.

Enemmän huomiota matkailuun

Turkuun retkeily- ja turistikaupunkina viittaa myös seuraava haastateltavamme, Yksityisyrittäjäin Turun Aluejärjestön toiminnanjohtaja Erkki Majavesi, joka toteaa, että Turulta puuttuu tyystin ajanmukainen,

tämän päivän vaatimukset täyttävä ulkoilmavintola.

Meillä on aikaisemmin ollut useitakin perinteellisiä, arvokkaita ulkoilmavintoloita, mutta yksi toisensa jälkeen ne ovat hävinneet. Ja tällä hetkellä on tosiasia, että meillä ei ole ainoatakaan korkealuokkaisen ulkoilmavintola. Tässä suhteessa on tapahtunut murheellista taantumista, jos vertaamme Turkua esim. Kuopion tai Tampereeseen. Asista on moneen kertaan julkisuudessa puhuttu, mutta tulosta ei vain synny.

Omalta osaltaan tämä kesärintolan puute on vaikuttamassa siihen, että Suomeen saapuvat ulkomaiset matkailijat eivät pysähdy tänne, vaan matkustavat kylmästi Turun ohi. Tähän tosin vaikuttavat monet muutkin seikat, eikä vähiten se, että meillä puuttuu välitön ja joustava suhtautuminen tänne saapuvien matkailijoihin. Oikeastaan Turun pitäisi ottaa matkailijat vastaan jo Tukholmassa. Heille pitäisi jo laivamatkansa alkuaessa tehdä tietäväksi, että on olemassa sellainenkin kaupunki kuin Turku ja että täälläkin todella voi viettää osan lomastaan tai matkastaan.

Tällaisen järjestelmän toteuttaminen on lähinnä organisaatiokysymys: Oppaita ja apuvoimia olisi käytettävä entistä enemmän, samoin mainoslehtisiä ja broshyyreja. Se vaatii kustannuksia, mutta olen varma, että ne kustannukset tulevat monikerroin korvatuiksi.

Irti itsekkeisyydestä

— On turha puhua joka käännteessä Turun kirjallisen elämän köyhyydestä niin kauan kuin emme tartu ponnella asiaan tilannetta parantaaksemme. Itse kukin pitäisi kysyä itseltään, mitä olemme tehneet asian hyväksi. Olen toisessa yhteydessä tiedustellut vakavasti, mistä johtuu, että sellaiseen kulttuurikaupunkiin kuin Turkuun ei kukaan sotien jälkeen ole uskaltanut perustamaan kustannusyhtiötä. Kahden yliopiston ja kolmen korkeakoulun kaupungilla pitäisi tulla olla resursseja tämänkaltaiseen kulttuuritoimintaan. — Sanat ovat "vihaisen nuoren miehen", Turun Ylioppilaslehdteen päätoimittajan, maisteri Pertti Eteläpään, joka jatkaa:

— Tällöin voitaisiin täällä julkaista esim. turkulaisia kulttuuripoliittista aikakauslehtiä, jonka palstoilla niin hyvin kirjalliset piirit kuin mahdollisesti nuoret yliopistopiiritkin saisivat äänensä parhaiten kuuluviin. Onko kysymyksessä uskalluksen puute — vai pelkästään henkinen laiskuus? Turulta puuttuu myös ooppera. Sitä ei tarvita suinkaan sen takia, että sellainen on muillakin, Tampereella, Vaasassa. — Meillä on jo ollut hyvä ooppera, sen piirissä oli hyviä kykyjä ja ohjelmisto oli täysipainoista. Yleisö tunsi oopperan

omakseen ja kävi näytännöissä mieslukuisesti. Missä on Turun ooppera nyt? Ja miksi? Toisinaan ei voi välttyä ajatukselta, että kaupunki tukieessaan kirjallisuutta ja taide-elämää yleensä ja asettaessaan ehdoksi luoville taiteilijoille sen, että aihepiiriin täytyy liittyä nimenomaan Turkuun tai sen historiaan, eräällä tavalla on mukana tekemässä Turusta "sisäänlämpiävää" kulttuurikeskusta, jonka henkinen energia säteilee korkeintaan Kaarinan rajalle asti. — Luovaa taiteilijaa tuskin voidaan kahlita sen paremmin ajallisesti kuin aiheensa puolesta. Historialliset arvot ovat meille turkulaisille kieltämättä tärkeitä, mutta eiköhan olisi jo aika uskoa, että nämä arvot myönnettäin muuallakin maassa, ilman että meidän vielä 1960-luvulla täytyy vedota niihin lähes joka asiassa.

Toivoisin kirjailija Kaarlo Isotalon esimerkin innostavan muitakin turkulaisia kirjallisuusihmisiä tarttumaan oman aikansa aihepiiriin ja nykyhetken probleemeihin. Niistä ei toffisesti ole puutetta!

Missä viipyy keinojää?

— Urheilupiireissä tunnetaan kenties kipeimmin keinojäärän puute, huudattaa Turun Palloseuran puheenjohtaja, kommissario Eino Perko puolestaan. — Lounais-Suomessa ja nimenomaan Turun seudulla on heikoimmat olosuhteet talviurheilun harrastamiseen. Lounais-Suomen vuoksi meillä hyvin harvoin ennen joulua päästään harrastamaan talviurheilua ja usein ovat talvet niin leutoja, että kausi katkeaa kesken sateiden ja lämpimien säiden takia.

Nimenomaan nuorisokärsi tekojäärän puutteesta. Nyt se maleksii kaduilla ja kujilla kuluttaen aikaansa usein melko epäilyttävien keinoin. Varmaa on, että mikäli Turkuun saataisiin tekojäärata, se

Pertti Eteläpää

vetäisi huomattavan osan nyt kaduilla maleksivasta nuorten joukosta puoleensa. Eikä tekojäärata suinkaan tulisi olemaan yksinomaan jääkiekkoliikojen käytössä. Ei, pikaluistelun, kaunoluistelun ja jääpallon — joihin meillä ei nykyään päästä käsiksi ennenkuin vasta myöhään kesäkuun alkuun — harrastajat pääsisivät lempilajinsa pariin jo alkusyksyllä.

Pysyäksemme edelleen nuorison parissa, on todettava, että meillä Turussa ei ole vielääkään nuorisolle varattua nuorisokahvilan tapaisia kokoontumis- ja oleskelupaikkoja. Se on suuri epäkohta, mihin olisi saatava korjaus mitä pikemmin. Meillä ei valitettavasti ainkaan vielä ole osattu ottaa oppia muiden kaupunkien esimerkistä ja kokemuksista.

Mitä tulee vielä urheilun piirissä tavattaviin epäkohtiin pitäisin eräänä suurimmista puutteista mäenlaskumahdollisuuksien täydellistä puuttumista. Tosiasiaan on, että meillä ei tällä hetkellä ole yhtään edes alkeellisia vaatimuksia täyttävää mäkeä. Ja kuitenkin Turussakin riittäisi harrastajia yllin kyllin.

Eino Perko

Gabriel Gestrins stenhus låg vid den forna Brahegatan, av vilken en liten stump fortfarande finns kvar inne på tomtens Eriksgratan 4. Här ses huset i det skick som det fick efter branden 1827. — Pinellon seuraveassa kuvaleman Gabriel Gestrinin kivaletti sijaitti muinaisen Brahenkadun varrella. Tästä kadusta on edelleen olemassa pieni patkä nykyisen Eerikinkatu 4:n tontilla. Kuvassa tämä talo siinä asussa, mihin se rakennettiin 1827:n palon jälkeen.

Kommeraserådet själv

Nils Henrik Pinello (1802—1879) var en av grundsgestalterna i kulturlivet i Åbo under 1800-talet. Redan som 15 åring inskrevs han vid Åbo Akademi, och efter sex års studier promoverades han till filosofie doktor. Hans främsta intresse var teatern, och under flera årtionden var han, för att citera Ernst Lindberg, "Thalias varmaste förkämpe i Aurostaden". Samtidigt var han känd som en god journalist. På sin ålderdom utgav han under signaturen Kapten Puff sju små volymer med minnesbilder från det gamla Åbo. "Små berättelser och tidsbilder" I—V, samt "Puffens kalender" I—II. Dessa volymer är nuförtiden nästan oöverkomliga, och man får därför hoppas, att det i något sammanhang skall bli möjligt att på nytt ge ut ett ural av de bästa berättelserna. Åbo — vår stad publicerar här berättelsen "Kommeraserådet själv".

"Min kära Kristian! du ansvarar för att pudret icke glömmes i rekvisitionen till Denecke & Pomeresh i Stockholm och att det vanliga portvinet genast inhämtas på kontoret. Laga att pudelns ansikte blir tvättat med bensoetinktur, det är så fräknigt och min vän arkietar von Bonsdorff påstår, att det medlet skall vara gott mot solbränna. Skicka malvoisirvinet till excellensens och låt tillsägga Hallingen att han lämnar åt min hustru ett skålpund karameller av

det slag professor Törngrén ordinerade för hennes tandvärk. Fråga Kristian vad han tänker på som bränner talgljus i stallet? Jag tål intet sådant gnideri; han skall på eviga minuten utbyta dem mot vasljus-de lysa bättre och äro mindre eldarliga. Och hör du Kristian! — jaha, nu kan det vara nog för denna gång; ty jag har annat att tänka på. Det är som jag säger: alltid skall jag ha något att göra. Än åter jag och än dricker jag, än spatserar jag och

än sover jag, än röker jag och än — ja, ja, du vet att alltid skall jag ha något att göra; det är min natur och det kan icke ändras."

Fin och putsad samt klädd i svart frack och pantalonger, med halsduk, krås och manschetter av mjällvit kammarkud, satt på sitt kontor i högkarmad lästol handlanden Gabriel Gestrin, uteländan dessa maktpåliggande order för dagen åt sin kassör, tankelöpare och faktotum, den redbara och genom sina talanger mångkunnige Kristian Bäck, vilken förmedelst blodsband var nära besläktad med Gestrin och intressent i hans handelsfirma.

Bilden av Gabriel Gestrin står alltsedan min barndom djupt och troget inpräglad i mitt minne. Han var en högre man av välformad gestalt, med ett något bleklagt ansikte, små och intetsägande ögon samt en vacker mun, vilken till kinnagav innerlig godhet, parad med enfald. Hans hårkläddel var efter forna tiders mod särdeles välvårdad och pudrad ända långt

ner under rockkragen, eller i fullkomlig likhet med presidenten Tandefelts, general von Willebrands biskop Gadolina och nästan samtliga herrar hovrättsråds och professorers vördnadsvärda föredömen, varför även min barnatane ofta grubblade över, huruvida Gestrin och alla andra gamla herrar voro födda med vitt i håret och om det var detta damm, som gjorde dem så hålt överkloka, lärda och förnuftiga. Genom sin rikedom, sina kalas och sitt dagliga umgänge bland de stora, hade Gestrin, i sitt sätt att vara, inhämtat förnämlighet, parad med en älsklig nedlåtenhet, samt hovmannaledighet, understundom förenad med en konstlad tankspriddhet, varigenom allt han i det alldagliga livet framställde en representabel och i alla delar remarkabel personlighet.

Med dessa utmärkande egenskaper och Bäckens biträde, hade vår hjälte, från att vara en fattig hantverkare i Borgå, under tidernas lopp småningom uppsvingat sig till en av de förnämsta handlanden i Åbo, delande denna hedersplats endast med Christian Trapp, Matts Augustin, bröderna Maexmontan, Jean Tjäder och några få långt före detta utslucknade andra firmor. Att Gestrin icke jämte Trapp av Åbo borgerskap blev vald till fullmäktig vid Finlands första lantdag, föreföll således mången såsom oväntat, ehuru än medgivnas måste, att dessa bägge herrars parlamentariska förmåga var himmelsvitt åtskill och aldrig kunde tåla någon jämförelse sinsemellan.

För att dock icke försumma majestätet och alla de förnämsta bekantskapers kultiverande lantdagen erbjöd, insåg Gestrin, efter inhämtat råd av Bäck, att hans närvaro vid det sällsporda tillfället var nödvändig och i en hast blevo därför alla tillröstningar för resan vidtagna och med vanlig noggrannhet fullföljda.

Sedan alltså berlinervagnen erhållit ny målning och lackering hos "den store artisen Cadén", selarna blivit uppsatte av sadelmakare Pihl och skräddar Palmén sytt åt Simolin en ny kusk-kappa, tillskuren och formad efter Malmbergs hos landshövdagens; och sedan "min kära Kristian" emottagit den sista promemorian,

åtföljd av en mängd hälsosamma förmaningar, kastade den rika handelsmannen sig i sitt präktiga ök-päse och med en slängkyss och nådig nick åt det tårfulla husofket — han var en god välvillig far för sina tjänare — anbefallde han den pålitlige och på kuskbocken välbeprövade Simolin: "kör till Borgå!"

"Sesä ä vi nu i Borgå?" var den första fråga vår resande gjorde. då vagnsdörren slogs upp, efter en angenäm och för det mesta under sömn och stilla betraktelser fullbordad färd genom leende bygder.

"Nehej! men i Tavastehus", svarades av en nära intill stående värds-husvärd.

"Är man säker på den saken, min gode man?"

"Tvärsäker!"

"Jaså — Kör till Borgå!" och utan vidare prat bar det åter av till det fjärran sökta målet.

Anländ utan annat äventyr till sin födelsestad, behövde Gestrin icke upprepa "ä vi nu i Borgå?". Varje gata, varje hus voro för honom välbekanta och dock, huru anorlunda nu än förr! Fattig och värnlös hade han lämnat, rik och magnifik återsåg han den stad och den koja, där hans ögon första gången skådat dagens ljus.

Vad han här utträttade, därom må tideböckerna tala; vad däremot jag känner i detta avseende är, att Åbo Allmänna Tidning, kort efter lantdagens slut förkunnade, att handlanden Gabriel Gestrin blivit hugnad med kommerseråds namn, heder och värdighet, och således ställd i rang lika med tromän.

Att denna kejsrerliga nåd mottogs med underdånig tacksamhet och förtjusning var klart och tydligt. Den enda svårighet, som härvid tycktes komma i fråga för det nya kommerserådet var, att kunna studera sig in uti alla de förhållanden och alla företäresrättigheter den höga samhällsställningen erfordrade. Huruledes han här i bestod provet må följande på ett tillfredsställande sätt övertyga hans eftervärd.

En herre ifrån landsorten hade ödmjukt bugande infunnit sig på det förnämsta kontoret.

"Vem är ni, min vän?" behagade "kommeraserådet själv", där han satt i egen hög person, tilltala den inträdande.

"Mitt namn är Herkepaues och jag anhåller ödmjukast att hos hr kommerserådet få enligt medföljande nota, några små uppköp efterkuerade".

"Jaså, vi ska fråga Bäck. — Kepaeus är god och sitter ned".

"Jag tackar oändligen, men jag bör tillika upprepa, att jag heter Herkepaues".

"Det måtte väl bero på mej, min kära Kepaeus om jag vill kalla er herre eller ej och om den saken skola vi ej vidare konversera. Vänd er nu till Bäck; kommerserådet har annat att tänka på!"

Sedan den beskedliga lantjunker fått sitt ärende utträtt genom Bäck och strax därefter avlägsnat sig, utbrast Gestrin, som numera icke kunde återhålla sin förtroelse, med mer än vanlig hetta: "vad är det man nuförtiden ej får hålla till godo av packet, och huru mycken takt och uppsamhet på egna ord och handlingar fordras det icke, om man skall veta att någotsånär skickligt iakttaga det decorum rangen påkallar. Vad säger du väl, min käre Kristian, om det sått, varmed jag avlägsnade den påflugne Kepeaei dumdristighet. Jag skulle ödmjukt tro att mina ord anstodo ett kommerseråd och det där, ser du, kommer sig därav att man känner från pärm till pärm duellsplakatet. När Simolin härom dagen dunmade sig och kallade mig "patron", efter gammal vana, hade han rättvisligen förtjänat en bastant örfil av kommerserådet ens hand och sänar hade det också hänt; men vad menar du jag gjorde? Jo, jag gjorde ingenting; ty till min eviga lycka erinrade jag mig i samma stund det välsignade duellsplakatet. Ser du, så är det att känna och rätt tolka de nådiga förtäringarna".

Men även andra plikters uppfyllande åsidosattes icke av det nybakade kommerserådet. Trappen residerade vid bron i ett präktigt stenhus och i de lysande våningarna där, måste etikett och lyx naturligtvis emaka anslå och förvåna den häpen värld, än de gammalmodiga gemak Gestrin bebodde vid Stora Brahegatan. Denna olikhet borde ju förr dess bättre avhjälpas. I en hast uppgjorde Bäck en redning, vilka till alla delar sedermera godkändes av Charles Bassi,

till ett ståtligt stenhus; i en hast blev det gamla gestriska trärucket nedrivit och lika skyndsamt överaskades allmänheten av en ny byggnad, som över sin inkörsport prunkade med i rött slipad granit inbringad förgyllt inskrift: *Uppbyggt av Gabriel Gestrin*.

Denna inskrift behagade kommerserådet övermåttan väl; ty något ditåt kunde Trappen icke förefinns. I stum betraktelse skådade han ofta ditupp och Båcken, som utfört konstverket, blev aldrig nog beprisd, aldrig nog betäckt. "Säg kejsarn på min port: Uppbyggt av Gabriel Gestrin?" var den första fråga han gjorde, då kejsar Alexander I år 1819 passerade Stora Brahegatan och ännu på det vackra stenhustets ruiner efter Åbo brand suekade han — en annan Marius på Kartagos spillror: *Uppbyggt av Gabriel Gestrin!*

I allt följande det föregående, det gustaviauska, tidevarvets smak, ävdes vårt kommerseråd att vara en älskare av vitterhet. Alla bordsvisor, som sjönges av assessor Loffman, lagman Willebrand, baron Mannerheim, m.fl. kunde Gestrin vers efter vers upprepa, om också orden underfundom uttalades något bakvänt, såsom då han med högtidligt patos uppstämde:

"I stillhet gömd för ödet

nycklar!"
ehuru det heter i visan nycklar; och som en verklig Maecenas uppträdde han alltid, då någon ung och fattig student på födelse- eller namnsdag överlämnade till honom vilmenta hyllningskväden. Självt försökte han aldrig "den glada konsten" anslutande än — plöjande med andras kalvar.

Såsom tydliga bevis på hans förmåga lärutinnan, skulle många exempel kunna anföras och torde endast följande tillräckligt övertyga eftervärlden, huru lätt han hade att genom andras tankar återge sina egna. En värmdina saknades i det nya stenhuset. Gestrin var änkling redan för andra gången, då han omsider fann och insåg nödvändigheten att vid sin sida ställa en representabel kommerserådinna. Sagt och gjort, och han friade till ett för sin

skönhet och dygd, men därjämte för fattigdom och stolthet känt yngre fruntimmer. Man och kvinna voro ett icke många veckor därefter och att vitterhet icke saknades vid ett så högtidligt tillfälle, därom övertygades den sköna bruden, då hon vid första insteget i sitt nya hem fann på sitt bord emellan guld och silver av alla slag samt dyrbara smycken och nippor, följande särdeles prydligt textade vers:

"Från mörker kommer du till ljus;
Från fattigdom till ett rikt hus,
Från oro till stor glädje."

Till de fester, som förut ägt rum hos den rike magnaten, kommo nu även balar. Kronor, kandelabrar och lampetter spridde en afton på nyåret 1819 sitt bländande sken ända utåt gatan från paradväningen i gestriska huset och den ena täcksläden efter den andra framkörde till porten med den gyllene inskriptionen. Vid salsdörren mottog värden, med mer eller mindre artighet, de inträdande, allt efter deras högre eller lägre samhällsställning och framförde därefter envar till den sköna och stolta värddinnan.

"Kommerserådet ser ofantligt mycket folk hos sig i afton."

"Ja, min kära von Haartman, i afton ha jag och hennes nåd, fru kommerserådninnan, samlat ihop allt stadens pick och pack."

"I det fallet tillåter kommerserådet att jag på ögonblicket rekommenderar mig?"

"För ingen del! Jag har bestämt att ni i afton skall spela kort med generalguvernören; ty såsom värden kan jag för tillfället ej utgöra fjärde man i hans parti och för övrigt skall ni bli min husläkare, sedan Törngren numera köpt Lankko och troligtvis kommer att ofta lämna Åbo. — Att bli läkare i mitt hus är något — jag skulle ödmjukast tro det — att fundera på! — Vaba?"

"Skryt icke med din lycka, sade de gamla, utan stäng den inom lås och riglar, att de avundsjuka gudarna ej må störa den och Eumeniderna fördrå sin andel." — Så tänkte doktor von Haartman, då han efter supén lämnade kommerserådets sal.

Men så tänkte icke Gestrin, ständigt van att vandra i lyckans solsen. De mörka skvar, vilka underfundom visat sig på hans levnadshimmel hade alltid snart blivit skingrade och utan några beklag eller farhågor gick han därtöfse sin afton till mötes. Men av sammansköckade skvar på åskmoln och vad vilja väl de, då de långsamt täga fram emot vinden? — Jo, ladda ur sig sina blixtrar och sin förstörande eld!

Den flyktiga lyckan fortfor likväl ännu en tid att i olika former ombägna sitt skötebarn, och människorna, följande den gyllene regeln

"Är det illa eller bra

Lyd du dem, som kassan ha",

fortfor att överallt där kommerserådet syntes, höja sig i stöttet samt beundra hans kloket, och överallt där han inte syntes bespotta hans enfald; till dess jämnaren av ödet lottor, den 4 september 1827, inträdde inom det länge rika och lyckliga Åbos tullportar.

Härdast lade olyckan sin hand på stackars Gestrin, som ensamt haft rikedom att tacka för en tillbedjan, den han alltid trott vara sann, aldrig lyckad. I sitt eldfria kassaväl förklarade han kontanter, reverser och dyrbarheter till betydliga värden, i stadens packhus uppburno hans nyss inkomna varor och att inkassera utestående fordringar var numera lika så litet att tänka på, som att få något lån för att kunna börja på nytt.

De första dagarna efter denna olyckas katastrof, syntes Gestrin till den grad slagen, att Båcken och hans närmaste omgivning fruktade för någon rubbning i hans förståndsförmågheter. Att trösta en av lidandet hårt prövad och förbittrad människa är inte lätt och att i motgången föra hennes tankar på Guds kärlek och undergivenhet för hans vilja är svårare än man tror och vem fanns ej i dessa dagar som ej hade bekymmer nog om sin egen framtid, för att sysselsätta sig med andras? Nej, ingen, ingen.

Men att höja sig över olyckan är den förkrossades skyldighet — han må än vara övergiven av hela världen — och ärofullt uppylde Gestrin, sedan han uppvaknade

ur sin försöffning, denna svåra plikt.

Utan att med ett ord beklaga sig fullgjorde han redligt och samvetsgrant alla sina förbindelser, hjälpte där han kunde, var glad och fryntlig, fastän ingen numera smickrade hans fåfänga och skulle till och med räckt Kepaeus en broderlig hand, om deras vägar nänsin mer stött tillsammans; ja, gamle Gestrin, som hade varit liten i sin lycka, var nu stor och beundransvärd i sin olycka.

Av den betydliga förmågheten återstod ej annat än det lilla siteriet Koristo i St Karins socken. Hit flyttade gubben, här sysslade han med sin trädgård och sitt jordbruk, vilkas fordringar han ödmjukast trodde sig känna likaså väl som duellspakaten, och trogen sina gamla vanor än åt han, än drack han, än spaterade han och än rökte han — "Alltid skulle han göra något!" — till dess denna slutade hans verksamma och oförargliga liv om sommaren år 1831.

Huru få ansikten finnas, som glädja oss med sin naturliga skönhet! Världsliga bekymmer, sorger och behov förvandla dem på samma sätt som de förvandla våra hjärtan och det är endast så passionerna sova och för alltid förloret sin makt, som de mulna skynna flykta bort och lämna himlaytan kvar. Det är ett vanligt förhållande med de dödas ansikten, att de i själva sitt förstelnade och orörliga skick antaga det längesedan förgätna uttrycket av barnalugnet och förete ett drag av förflytna skuldsdagar, av frid och sällhet. Så lugna synas de igen, att de som känt dem i deras lyckliga barndomsdagar, med helig vördnad knäböja vid likkistan och skåda ängeln över jorden.

Jag hade sett "kommerserådet själv" i livets med- och motgång, nu såg jag det lyckliga borgarbarnet — i dödens frid.

*

Nils Henrik Pinello (1802—1879) oli eräs Turun kulttuurielämän keskeisimpiä henkilöitä 1800-luvulla. Jo 15 vuotiaana hänen nimensä merkittiin Turun akatemian matriikkeliin ja kuden vuoden opintojen jälkeen hänet promovoitin filosofian tohtoriksi. Teatterista tuli hänen ensi sijainen harastuksensa, ja — lainataksemme

ILONA MERETOJA:

NOKKOSIA

Suurin rikos on rikos pienintä — lasta — vastaan.

*

Olemmeko tehneet parhaamme jotta lapsemme aikuisina voisivat kuulua niiden harvojen joukkoon, jotka muistelevat onnellista lapsuuttaan!

*

Älkäämme riistää nuorilta heidän optimismiaan; heidän tielleen tulee aikanaan tarpeeksi pessimismin aiheita.

*

Usein vanhemmat huomaavat laiminlyöneensä lapsiaan vasta kun lapset alkavat laiminlyöä heitä.

*

Jos lastemme kasvatus alkaa käydä hermoillemme, voimme olla varmoja, että se koettelee vielä enemmän lastemme hermoja.

*

Vanhemmat, joilla ei riitä rakkautta kaikille lapsilleen, eivät ansaitse yhtäkään.

*

Älä iloitse siitä jos lapsesi omaksuvat sinun mielipiteesi vaan siitä, että he osaavat käyttää omia aivojaan.

*

Nuorta ihmistä painavat kaikki ihmiskunnan kärsimykset, keskeistä harvoin hänen itsensä aiheuttamatkaan.

*

Pilkallinen hymyilysi nuoruutesi henkisille käymistiloille osoittaa kalkkeutumisesi alkaneen.

*

Jos henkinen tasapainosi on karsinoitumisella saavutettu, on parasta antaa sen särkyä.

*

Joka ihailee omia aivojaan, on käyttänyt niitä hyvin säästeleästä.

*

Kun lakkaat ihmettelemästä, olet tullut vanhaksi ja kun lakkaat kysymästäkin, olet kuollut.

tunnetun muistelmien kirjoittajan Ernst Lindbergin mielipidettä — hän olikin monina vuosikymmeninä "Thalian lämpimin estaistelijä Auran kaupungissa". Samalla hän oli tunnettu hyvänä sanomalehtimiehenä, joka vanhuutensa päivinä Kapteeni Puffin nimenmerkkiä käyttäen julkaisi seitsemän pienoisia muistelmakirjastaan vanhasta Turusta, "Små berättelser och tidsbilder" I—V (Pieniä kertomuksia ja ajankuvia) ja "Puffens kalender" I—II (Puffin kalente-

ri). Valikoima näiden nykyisin vaikeasti saatavien muistelmateosten parhaimmista kertomuksista olisi julkaisemisen arvoinen paitsi alkukielellä myös suomenkielisenä laitoksena. — Suomen Turku-lehti julkaisee edellä painettuna Pinellon hahmottelemaan kuvaa kauppaneuvos Gabriel Gestrininä, omalaatuisesta, 1800-luvun alussa vaikuttaneesta turkulaisporvarista. Pinellon omaa kieliasua on sinä väroavasti nykyaikaistettu alkuperäisistä kuitenkin loukkaamatta.

Hymni AURAJOEELLE

Aurajoki! Kuka tietää sinun alkusi vaiheet?

Lähde, josta sinun alkusi nykyisin saa voimansa, ei kerro oletko joskus aikojen alussa alkanut pienenä puroksena virrata merta kohti ja siitä vähitellen kasvanut, avar-
tunut ja paisunut joeksi. Tai kenties olet joskus ollut mahtava, hallitseva virta, jonka vedet ovat peittäneet laajoja alueita, kunnes olet viimein löytänyt oman syvän uomasi ja matalavetiset rantasi ovat kuivuneet maaksi, jota ihmisen on alkanut viljellä.

Mitään varmaa emme alkuvaiheistasi tiedä. Saamme vaan seurata kulkuasi halki laajojen viljelysmaiden, missä rauhallisena virtaat, milloin matalarantaisena, milloin jyrkkien äyräitten vartioimana, kunnes viimein saavut tänne rakkaaseen kotikaupunkiimme Turkuun, missä voimasi pääsee oikeuksiinsa.

Täällä olet kuin valtasuoni tälle kaupungille. Olet virkistävä keidas kaupungin kuivuuksessa, olet silmien ilo ja tärkeä kulkureitti keisareille alkusille.

Mitä olisi Turku ilman Aurajokea — ja mitä olisi myös Aurajoki ilman Turku!

Ne kaksi kuuluvat yhteen.

Ajattelen syksyistä Aurajokea. Se virtaa hiljaa kuin väsynen odottaen pääsevänsä talven lepoon. Sen pinta on tumman kiiltävä, valojen kvaatessa iltaisin siihen ja sen kulkua tuskin huomaa. Tullee sitten ensimmäinen kireä pakkaus ja muodostaa ohuen jääkuoren joen pintaan. Se taipuu nöyrän hiljaisena taloiseen peitteeseensä, joka yhä laajenee ja vahvistuu muodostuen keskitalvella vankaksi jääksi, joka kantaa ihmisten ja ajoneuvojenkin painon. Lapset ja nuoret saavat luisturatsansa jälle ja talven riemut raikuvat. Muis-

taakohan joku heistä, että jään alla nukkui vanha, rakas Aurajokemme hiljaista talviuntaan — nukkui, mutta elää, se ei ole kuollut, se odottaa kevättä.

Ja kevät tulee.
On tullut joka ainoan talven jälkeen, vuosikymmenet, vuositadat, vuosituhannet.

Kun talven lumet alkavat sulaa, ne virtaavat pieninä jokina ja puroina kohti isoa jokea, joka tuntee voimansa kasvavan. Sen jääkuori haurastuu ja heikkenee ja eräänä päivänä tai yönä se rynnistää itsensä vapaaksi talvisista kahleistaan, jotka sulaen ja murenevina lähtevät liikkeelle joen virrassa. Siinä kulkee joskus isompia jäälaattoja, nekin murskaantuvat pieniksi kappaleiksi, ja niin virtaa voimakas "Aurajoki" kevään kohinassa kohti Turkuja ja merta.

Viimeinen koski ennen Turkuja on Halinen, jonka "Ukon" jokainen turkulainen tuntee; kun ne ovat tulleet ja virranneet ohi kaupungin, aina meren helmaan asti, on kevät tullut Turkuun ja Aurajoen rannoille.

Saamen vielä lainata tähän erään muistelman runsaan 30 vuoden takaa. Sen on kirjoittanut kirjailija Esko Hakkila eräseen muistelmateoksen kuvanveistäjä Väinö Aaltosen elämästä.

Siinä hän kertoo kohtia viimeisestä iltasta, jonka turkulaispoika Väinö Aaltonen vietti muutaman ystävänsä seurassa rakkaassa kotikaupungissaan, mistä hän huomasi lähti Helsinkiin — ehkä ainaksi.

Näin kertoo Esko Hakkila:

"Ystäväit ja vanhan Auran kaupungin nurkkapatriotit ymmärsivät, että ero oli väistämätön. Vanha Turku on tottunut maksamaan kallista veroa nuorelle Helsingille. Nuoruus vaatii aina oikeutensa,

vanhuden ei auta muuta kuin alistua. Niinpä olivatkin veistäjä-mestarin ystävät hyväksyneet hänet sydämellisin kiitöksin ja onnentoivotuksin, kuten niin monta kertaa ennen ja monta kertaa vastakin kun pääkaupunki on niellyt ja nielee maaseudun parasta voimaa.

Puolen yön jälkeen, kun ystävät olivat alkanet jo hajaantua, veistäjä-mestari oli unohtunut nuoruus- ja opiskeluvuosiensa muisteluihin:

"Minä muistan Turun — Linnaa, Tuomiokirkon ja Aurajoen lapsuudestani saakka. Minä muistan nuo kukkulat. Sampo-palinnanmäen, Museomäen, Vartiavuoren, jotka ovat täällä niin kauniit, mutta ennen kaikkea muistan Aurajoen — aina, sillä Aurajokea kuvastuu kaikki mitä Turussa on ja mitä Turussa tapahtuu. Sen tyynen pintaan kuvastuu koko Turku". Kun hän oli muistellut opiskeluvuosiensa piirustuskoulussa, aina oli hänen mieleensä palautunut Aurajoki.

"Muistan miten monta kertaa, kun kaikki oli raskasta ja elämä synkkää, kun raskain ajatuksin laskeuduin Museomäeltä mennäkseni Hirvensaloon, miten aina, kuljinpa siten Sampo-palinnanmäen rantaa tai sataman rantaa, aina oli matkani varrella Aurajoki.

Kulkiessani mustin mielen joenrantaa ja kun olisi tarvinnut ottaa vaan yksi askel lisää — — siinä oli aina Aurajoen kuvastimessa Turun linna. Sen kuvajainen oli niin kaunis. Jos oli harmaa päivä, niin se kuva oli raskas ja syvä, ja jos taivas raskotti tulensena, loisti linna siinä loimuvien värien keskellä, ja minä näin sen kauneuden ja menin kotiin Hirvensaloon.

KAARLO ISOTALO:

Valitus

Oi aika
että ei päivistäsi jää
huutoa vuorin
rautaan

takaisin pakenee
aamun kulta
keskipäivän kiihko
yön hautaan
valuu silmistä kyynelvesi
huomispäivän murheen

oi että
ei ehtinyt raju tuuli
oi että
ei tuleentua vainoit chineet
ennen äänen sammumista
käsien voimaa

kuolleen ajan
kuolleen tulevaisuuden
kaikua

oi että
ei ehtinyt...

loon, ja puhumatta mitään kenellekään menin vuoteeseen ja valcoin.

Niin kului monta, monta vuotta — ja hän päätti muistonsa, tulen hehkuessa lop-puunpalaneen sikarin tuhkan alta:

"Olen nähnyt monta kaunista kaupunkia ja kun olen tullut johonkin oikein kauniiseen kaupunkiin, jonka läpi juoksee joki, olen ajatellut: "Tämä on kaunis, melkein yhtä kaunis kuin Turku, jonka Tuomiokirkko ja Linna ja kukkulat kuvastuvat Aurajokeen."

Näin muisteli Väinö Aaltonen, uskollinen Turun poika, Turkuja ja Aurajokea 33 vuotta sitten ja samoin hän muistele nyt vieläkin, sillä ihminen, joka on saanut vielä lapsutensa ja parhaimman nuoruutensa näillä rakkailla rannoilla, ei niitä koskaan unohda, joutukoopa asumaan ja elämään missä maailman kolkassa tahansa.

M. R.

SARJA AJASTA

I

eilisen meren rannalle
jää purje
yön taakse
ikuisuuden pimeään

ja vana lähtölaivojen
sulkeutunut
merilinnun
hätähuudon alla

palaat tyhjyyden pesimispaikoille
tuulen syömän purjeen
ja sanojesi epämuodostuman
kesantopellon korjuu-aikaan

ja nousee kuvat
kämmenpohjasi painamista
ja purjeet
meren taittumassa näkyä
vaahtokeuloin

tiesit tämän
voimaton pakoon
rantaviiva alaston
ja meren taittumassa
vaahtokeuloin purjeet

II

ajoi pilvi yli ajatuksen
nousten korkeuteen
ja Jumalan sieraimiin kohosi
ihmisruumiitten hien lemu
maasta
jota aivot jäytyivät
tieteellisiin kaavoihin

sekoittaa kiven
teräkseen
siemen-nesteen
jyvän ituun

ja tähtytön avaruutta
Jumalan aivokuvioita
observatorioitten linssien läpi:

näkyjä vangiten
ja tähtäilyjä
ja ääniä
ajatuksien ulkopuolelta

aikamittoja kaavoittaen
valmiusasemissa

ja pilvi repeytyy
ja leppymätön kuulaus
Jumalan kasvoina

Farmos-yhtiön toimitusjohtaja, ekonomi
Aarne P. Hakola.

Kättä

Turku kasvaa, kehittyä ja laajenee päivä päivältä. Samaten tekevät myös sen alueella toimivat teollisuus- ja liikelaitokset. LÄÄKE-FARMOS on kasvanut ja voimistunut muiden mukana tuntiessaan viihtyvänsä Turussa, sen historiallisilla seuduilla ystävällisten turkulaisten ympäröimänä.

Tämänpäivän tuotantolaitos ei halua enää olla "minä itse", vaan menestyäkseen sen on oltava läheisessä kosketuksessa kuluttajiin. Tämän oivaltaen antaa Farmos-yhtiökin monin tavoin kättä kuluttajalle. Onhan ymmärrettävää, että sen, joka tuotteita käyttää ja jota ne palvelevat, on myös saatava sanoo sanansa ja esittää toivomuksensa niiden valmistamiseksi ja ke-

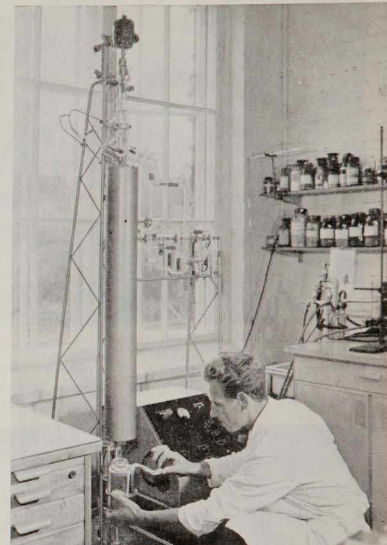
Farmos-Oy:n uusi tehdas Turun Röntämissä kuuluu koneistoltaan kaikkiin uudenäikaisimpiin koko Euroopassa. Rakennuksen tilavuus on 30.000 m³ ja se sisältää yhtiön tehtaista: Rehutehdas Tehoruokinnan sekä Salona-tehtaan pesu- ja hienosaippu-osastot. Tehomyrkkylaboratoriot toimivat toisissa suojissa. Lääke Oy toimii tautilla näkyvässä erillisessä rakennuksessa.

kuluttajalle

Kuten sanotta, Farmos-yhtiöiden toiminta perustuu välittömästi tai välillisesti tieteelliseen tutkimustyöhön. Tähän käytetään kunnioitettava summa eli 6 % yhtiön liikevaihdosta vuosittain. Tieteellisten neuvottelukuntien ja tutkimustyötä suorittavien henkilöiden ammatillinen pätevyys edustaa alojensa korkeinta tasoa.

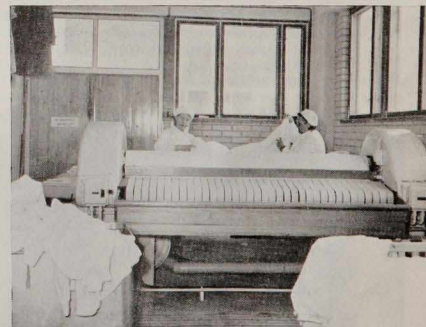
Lääke Oy:n yhteydessä toimii omalla itsenäisellä kokonaisuutena Tieteellinen Tutkimuslaboratorio (TTL) prof. Kaarlo Hartialan johdolla. TTL:n käyttöön on hankittu uutta ja alansa viimeisimpiä saavutuksia edustavaa laboratoriovälineistöä. Kuvassamme TTL:n käytössä oleva mikrovakuumikiertonauhakoloni kuuluu mm. kaikkiin uudenäikaisempiin kemian alan työvälineisiin. Sen avulla voidaan erottaa esim. kaksi toisistaan hyvin lähellä olevaa kemiallista yhdistettä. Se on arvoikas apuväline selvitettäessä uudentyyppisten, mahdollisesti lääkeaineiksi sopivien yhdisteiden rakennetta ja reaktiomekanismia. Kuvassa laboratorion tekn. Arco Ahlfors työssänsä.

hittämiseksi laadullisesti korkeatasoisiksi ja käyttäjälleen taloudellisiksi.

Farmos-yhtiön erittäin laaja tutkimus- ja koetointi tekee omasta puolestaan parhaansa, jottei kuluttajien tarvitsisi toimia kokeilmineina, vaan he saisivat jo tuotettavan ja valmiiksi kokeillun tuotteen.

Farmos-yhtiön tuotannon käsittäessä lähes tuhanteen nousevan määrän erilaisia valmisteita antaa niiden laaduntarkkailutyö myös tavattomasti tutkimustyötä. Tämän lisäksi laboratoriot työskentelevät uusien valmisteiden kehittämiseksi ja kokeilemiseksi. Laborantti Anna-Liisa Aalto on suorittamassa rehujen tutkimustyötä.

Salona-tehtaan koepesula, jossa mm. henkilökunnan pyykki pestään, on varustettu mahdollisimman kätevin ja uudenäikaisin konein ja laittein. Höyrymankelin leveys on niin suuri, että suuret pöytälinat ja lakamatkin voidaan mankeoida suoraan. Tämä puolestaan säästää pyykkä.

Valmis tuote on aineeksi muuttunut ajatus. Oskoi tämä a'atus hyvä vai huono, sen ratkaisevat aikanaan juuri kuluttajat. — Lääke Oy:n suuressa pakkaushallissa ovat monet "ajatuksesi" jo täyttä ainetta. Täällä joutuvat miljoonat tabletit putkiloihin ja koteloihin. Täällä ne myös saavat etikettinsä ja kuluttajapakkauskseen ennen kuin lähtevät apteekkeihin tai jopa toiselle puolelle maapallonkin. Lääke Oy:hän harjoittaa myös vientiä ulkomaille.

Farmos-yhtiön kosmetiikka-teollisuus toimii maan vanhimpiin yli 90 v. ikäisen tehtaan, Barnengenin, suojissa Kiinamyllyn kadulla. Sen tuotanto käsittää shampoita, hienosaippunoita, Miss Marcel-kosmetiikkasarjan sekä lukuisan joukon muita kosmetiikka- ja hygienian alaan kuuluvia tuotteita.

Rehutehdas Tehoruokinnan täysautomaattikoneisto toimii yhden mielen valvonnassa sähköävojen ohjauksella tuotantoa teikakorttiin merkityn reseptin mukaisesti. Kuvassamme

osa rehutehtaan siloista. Niiden alla olevat automaattikoneat suorittavat kukunkin tuotteen tulevien aineosien painutuksen. — Rehutehtaan tuotanto on 6.000 kg erikoisrehuja tunnissa.

Salona-tehtaan tuotanto on pesujauheiden ja hienosaippunoiden osalta päässyt varsinaiseen toimintaansa vasta uuden tehtaan ja uusien koneistojen saannin jälkeen. Kuvamme (vas.) esittää pesujauhetehdasta ohjauskeskusta, jonka avulla yksi mies ohjaa ja valvoo koko pesujauheen tuotantoprosessin. Pesujauheiden tuotantokyky on 2000 kg pesujauhetta tunnissa.

V. R.

Raunistula -entisestä esikaupungista Turun kaupunginosaksi

Vähän yli puolitoista vuosikymmentä sitten, kun suurin osa Maariaa liitettiin Turkuun, lakkasi Raunistula olemasta Turun esikaupunki. Sen kasvoja ovat pohjoislaadalta muuttaneet leveinä ja juhlavina halkovat tiet, nimenomaan Tamperentie. Viimemainitun ja Aurajoen välimaastossakin on tapahtunut saneerausta, mutta valtavasti suurin osa tämän maaston asutusta on yhä täynnä pienasumuksia, joiden asemakaavallisuudesta ei voida puhua. Kun numerossa 2 oli esittely toisen entisen esikaupungin Nummenmäen oloista ja kehityksestä, olemme tällä kertaa tilaisuudessa julkaisemaan haastattelutietoja, joita on Raunistulan vaiheista antanut Jussi Hurme, joka nykyisin istään yli 70-vuotiaana on avoimin silmin seurannut Raunistulan asukkaana ja yhdistysrienoissa mukanaolleen asioita ja tapahtumia. Sivumme sanoo: Jussi Hurmeella on erityiset ansiot seuranyhtymätyön vaalijana Raunistulassa kirjavien vuosikymmenien aikana. Näiltä vuosikymmeniltä, sivuuttan tämän erikoisalansa, haastateltava kertoo seuraavaa:

— Ensimmäinen asutus Raunistulaan pään mentäessä alkoi "Räntimäessä". Silloinen Tampereentie lähti Aninkaisten tulliasta suoraan nykyistä Vanhatietä yli rautatien ja jatkui sitten tienä, joka nykyisin kantaa Virusmäntien nimeä. "Räntimäki" oli rautatien ylikäytävän luona ja siinä oli ehkä noin kymmenkunta torppaa. Saman verran oli naapurissa, "Lontistimäessä". Rautatien ylitettyä jäi oikealle puolelle "Ylikonsanmäki", jossa oli parikymmentä töllyä ja sen jälkeen tuli "Kastanmäki", josta eteenpäin aina Virusmäen taloon saakka oli töllejä siellä täällä.

— Mökit syntyivät milloin minnekin. Talon isännältä vuokrattiin maata, josta maksettiin osa rahana, osa työllä.

— Minun vanhemmillani oli tontti, josta maksettiin vuokra 15 markkaa vuodessa ja kaksi päivää talon töitä. Tuo työpäivä oli määrätty jokaisen tontin vuokraan, milloin se oli kaksi päivää, milloin kolme tai neljä. Niitä suoritettiin sadonkorjuun aikoina tai heinänteossa. Isäntä vain kävi tarpeen tullen ilmoittamassa määrättyihin torppiin, että nyt pitäisi tulla töihin — ja mentävään se oli.

Yleensä torpat nousivat mäkin rinteille, ilman sen perustellimpaa suunnitelmaa tai asemakaavaa.

Kun joku tarvitsi töllyn tontin, meni hän vaan isännän luo jututtamalle ja kertoi huolensa.

Jostakin mäensyrjästä katsottiin sopiva paikka, nehän olivat heikoimpia viljelysmaita: "Tuossa on, pannaan kivet tuonne kulmiin, ja mitataan sitten joskus kun keritään." Siihen sai sitten rakentaa noin taikka näin päin, ei sillä väliä mihin ilmansuuntaan töllynä teki.

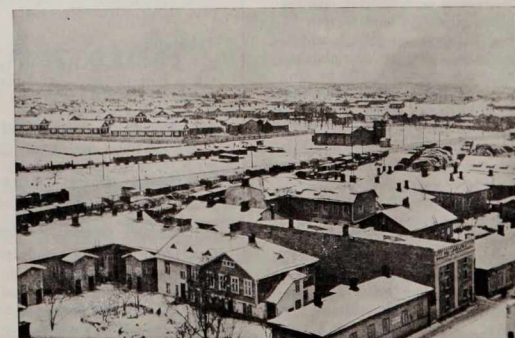
— Tielot olivat kurjat. Syysateitten aikana Tamperentie oli yhtä kuravelliä, jossa oli parhaansa mukaan yritettävä rimpää. Samanlaiset olivat olot hieman taikilla kulmilla.

— Kunnallisestikin ajatellen oli paljon sekavuutta. Maalta muuttettiin jo silloin kaupunkiin, ja suurin osa jäi esikaupunkialueelle.

— Siihen aikaan meillä oli seurakunnassa kirkkoherra I. M. Tallgren, joka oli järjestystä rakastava mies. Hän piti tärkeänä, että kaikki ne jotka asuivat Maarian kunnan alueella, kuuluisivat myös Maarian seurakuntaan. Tämälän oli luonnollista — joskin kirkkoherran päämääränä taisi olla myöskin se, että siihen aikaan pappien palkkaus määräytyi seurakunnan väkiluvun mukaan.

— Kylään oli paljon muuttanut väkeä varsinaiselta maseudulta. Yleensä muutettiin ensin jonkun tuttavan luokse. Kun sitten saatiin vähän jalansijaa — vuoden parin kuluttua — ryhdyttiin ajattelemaan oman mökin rakentamista. Niinpä jostakin mäensyrjästä vuokrattiin töllyn paikka ja ostettiin kauempaa maseudulta jokin vanha riirakennus tai lato, joka

talkoohevosilla tuotiin tänne. Tehtiin pieni tölpi ja tietysti myöskin tälli. Hevonenhan oli tällöin erittäin tärkeä.

— Näin syntyi Raunistulan monta mökkiä. Monet ryhtyivät ajuriksi, joita Turussa tarvittiin paljon. Yhteen aikaan oli pikaajureillakin yli 400 numeroa ja kuormaajureita oli ilmeisesti saman verran. Seurauksena oli että Turun kaupunki verotti näitä ammatin harjoittamisesta. Sama koski myös torikauppiaita. Maarian kunta ei saanut verotuloja kuin korkeintaan heidän mökeistään joitakin äyreyä. Usein he myöskin kuulivat kaupungin seurakuntin.

— Maarian kunnan, samoin kuin muidenkin esikaupunkikuntien, tehtäväksi jäi kuitenkin kaikkien huoltotoiminta, koulunkäynti jne. Näin syntyi ristiriitoja joihin yritettiin saada selvyttä, perustettiin lopulta esikaupunkikomitean, joka otti tärkeimmäksi päämääräkseen vaatimuksen, että Raunistulan seudut olisi liitettävä Turun kaupunkiin. Komitea ehti vaihtua useaan otteeseen ennen kuin tästä jo silloin tärkeäksi havaitusta esityksestä vuosikymmenä myöhemmin tuli tosi.

— Raunistula sai takavuosina pahan maineen, ei tietysti aina aivan syyttäkään. Seuduille muutti hieman epämääräistä väkeä ja järjestyksen pito oli heikkoa. Paljon kuitenkin oli luonoon maineeseen syytä ulkopuolisilla ja usein sitä liioiteltiin tarpeettomastikin. Kun maantie oli sellaista kuravellia kuin se siihen aikaan oli, — savea nilkoihin saakka — ja kun maalaiset markkinamatkoilla ja juhlahumussaan roiskuttelivat jalankulkijain silmät ja suut täyteen kuraa, ei ihme jos joku kaupunkimatkalla ollut raunistulalainen nuorimies nappasi kivellä perään.

— Ei täällä rauhallisilla ihmisillä koskaan mitään hätää ole ollut.

Vähitellen olot kuitenkin muuttuivat. Tuli parannuksia kouluihin, terveydenhoitoon jne., ja kun alkuun päästiin on nykypäivä muuttanut silloisia oloja huimaavaa vauhtia. Yhden miespolven ajalla on tehty valtava työ. Jos joku vuosisadan vaihteessa elänyt näkisi nykyiset olot, hän tuskin nykyistä Raunistulaa tuntsi...

Turku-seura, Åbo-samfundet r.y.

Perust. - Grundl. 1957

HALLITUS - STYRELSEN

Puheenjohtaja - Ordförande Esko Kulovaara
Varapuheenjohtajat - Viceordförande Oscar Nikula, Paavo Kalio. - Jäsenet - Medlemmar Esko Aaltonen, Armas O. Jokinen, Irma Jylhä, Olli Kestilä, Eino Lehtinen, Helmi Lehtonen, Lauri Orell, Uti Palaja, B. K. J. Päivänsalo, Olavi Santalahti, Anna-Lisa Stigell, Arvo Suominen, Paavo Suominen, Arvo Toivonen, Viljo Vanne.

JAOSTOT - SEKTIONERNA

Vanhan ja uuden Turun jaosto:

Olli Kestilä (puh.joht. - ordför.), Kaimo Hakanen (siht. - sekr.), Esko Aaltonen, Svante Dahlström, Carl Jacob Gardberg, Einar T. Juva, Viljo Kaila, Holger Kraemer, Viljo Laitsalmi, Irja Sahlberg, Pekka Silvola, Anna-Lisa Stigell, Haakon Wainio

Sivistysjaosto:

Olavi Lähtenmäki (puh.joht. - ordför.), Arvo Suominen (siht. - sekr.), Erik Bergh, Sampo Haahela, Veikko Hankomäki, Allan T. Koskimies, Reino Leimu, Ahti Näykki, Toivo T. Rinne, John Rosas, Olavi Santalahti, Olavi Sarmio, Auvo Sääntti, Ole Torvalds

Teollistamis- ja liikejaosto:

Eero Numerla (puh.joht. - ordför.), Seppo Lehtola (siht. - sekr.), Aarno Aho, L. Bergroth, Kaarlo Haikkola, Väinö Holmavaara, A. O. Jokinen, K. A. Jylhä, Eero Kestilä, K. B. Lindberg, Matias Lindstedt, Heikki Löytyniemi, B. K. J. Päivänsalo, Niko Salonen, Berndt Schauman, Sven Stendahl

Retkeilyjaosto:

Viljo Vanne (puh.joht. - ordför.), Toivo Korpela (siht. - sekr.), Kristoffer Gräsbeck, Lauri Immonen, Uti Palaja, Olavi Rytönen, Carl-Eric Sundman

Ohjelmajaosto:

Esko Koskelin (puh.joht. - ordför.), Nestor Lehtinen (siht. - sekr.), Hemmo Airamo, Eino Lehtinen, Tauno Majjala, Jouko Paavola, Kalevi Perho, Lahja Salvander, Jorma Vuori

Naisjaosto:

Irma Jylhä (puh.joht. - ordför.), Hilikka Impivaara, Linnea Lahesmaa, Tytti Lindström, Dagny Peters, Lahja Salvander, Sylvi Siitanen, Helmi Silvola-Manerius

Työjaosto:

Seuran varapuheenjohtajat ja jaostojen puheenjohtajat, puheenjohtajana Paavo Kallio - Samfundets viceordförande och sektionernas ordförande, såsom ordförande Paavo Kallio

Taloudenhoitaja - Ekonomichef

Paavo Suominen, Puutarhak. 29, puh. - tel. 22 670

Pääsihteeri ja toimisto - Gen.sekreterare och byrå

Erkki Vuori, Kellonsoittajank. 3-7 A 21, puh. - tel. 19 575

Svenskspråkig sekreterare - Ruotsinkielinen sihteeri

Carl Jacob Gardberg, Trädgårdsg. 46 A, tel. - puh. 10 852

Postisiirtotili Tu 32300

Liity jäseneksi Turku-seuraan - Bliv som medlem i Åbo-samfundet

Toimituksen tähdenvälejä

SUOMEN TURKU-lehden tässä numerossa on näytteitä mm. niiltä turkulaisilta kirjailijoilta, jotka ovat v. 1960 julkaisseet jotain tai tulleet tänä vuonna palkituksi kirjallisesta tuotannostaan. Niinpä Esko Laiho voitti I palkinnon kaupungin julistamassa runokilpailussa juuri tässä numerossa julkaistulla Turku-runollaan. Kaupungin kirjallisuuspalkinnot taas jakautuivat nimimerkki "Paville" hänen turmurtuneesta pakinatuoannostaan ja kaksinpuheluistaan sekä Ilona Meretojalle erikoisesti hänen nuorisokirjoistaan. Viimeksi mainitulta lehdestämme on tällä kerralla sikerrää aforismeja.

Suurelta runoilija-akateemikoltamme V. A. Koskenniemeltä ilmestyi jouluksi mietekokoelma "Minä ja maailma", joka on kokoomates hänen hienosta ja rikkaasta aforismituotannostaan ja josta olemme tekijän tästäväillä luvalla saaneet lainata myös pienosen näytteet. Kaarlo Isotalo sai julkaisuun varhemmin syksyllä "Telakka"-romaaninsa, joka onkin saanut arvostelun talolta luomista ja tunnustusta osakseen. Hän esiintyy palstoillamme, toisella alueellaan, lyriikkona, Olavi Kares ja Ole Torvalds eivät tänä vuonna ole to-

sin mitään julkaisseet, mutta uuden tuomiorovastimme suosiollisella luvalla olemme lainanneet hänen aikaisemmin julkaisemansa "Päiväkirjan" lehdistä joulupäivän merkinnän ja eturivin ruotsinkielisiin lyriikkoihimme kuuluva Ole Torvalds taas on luovuttanut käyttöömmä antiikin elämyksistä syntyneen runonsa.

On syytä merkitä muistiin myös ne tieteelliset, lukevan yleisön käyttöön tänä vuonna julkaistut teokset, joiden tekijät ovat turkulaisia. Professori J. E. Saloman elämäkertateos filosofian voimaimesta "Immanuel Kantista" on ilmestynyt tänä jouluksi kirjakauppoihin WSOY:n kustantamana, samoin professori Mikko Juvan tutkimus "Valtiokirkosta kansankirkoksi", jossa selvitetään Suomen kirkon muutosvuosia 1884-1899. Mainittakoon myös, että tunnetun turkulaisen kulttuurirahaston, professori Otto Anderssonin vv. 1950 ja 1954 tekemien tutkimusmatkojen tuloksena syntynyt kirja "Jean Sibelius Amerikassa" on Otavan kustantamana saatavana nyt suomenkielisenäkin. Laadussaan erityisesti kiinnostava on Turun Yliopiston sosiologisen laitoksen julkaisema tutkimus Turun kunnallisista ja puoli-

kunnallisista asunnoista nimeltään "Asunto-olot ja viihtyisyys", tekijänä fil. lis. Kalevi Piha. Teosta on saatavissa sanottua laitoksella ja kirjakaupoista.

★

Turku-seuran omasta kustannustoiminnasta kerrottakoon, että sen äänenkannattajaa "Suomen Turku - Åbo, vår stad" voidaan tästä lähtien tilata vuosikertana, joka käsittää kaksi suppeata tiedotus- ja uutislehteä (mm. seuran vuosikertomus painetaan niihin) ja kaksi laajempisältöistä numeroa kuten tämä n:o 4.

Taitelija Harry Henrikssonin piirtämän ja seuralle lahjoittaman Turku-kuvan turvin on kustannettu myös omittelu- ja tervehdystarkoituksin soveltuva taiteokerti, jonka painoksesta osaan on valmiiksi sijoitetta joulun ja uuden vuoden onnitteleksi. Kortteja on saatavissa hyvin varustetuista kirja- ja paperikaupoista sekä tukkuostajille seuran toimistosta. Hinta on laatuun nähden perin huokea 40 mk kpl.

★

Vuoden alkuneljänneksellä jälleen tavataan, ja toivottavasti myös se suunta jatkuu, että saamme myös omatoimisia avustuksia. Hyviä pyhiä ja vuoden vaihdetta.

Toimitus.

★ ★ ★

Redaktionen har ordet

Vår tidskrift kan i detta nummer presentera ett antal författare, som under året har lätit tala om sig på olika sätt. *Esko Laiho* vann första priset i stadens lyrikävling med den Åbo-dikt, som han här publicerar. Signaturen *Pavi* fick ett av stadens litteraturpris för sina käserier och dialoger på Åbo-dialekt, och ett annat pris tillföll *Ilona Meretoja* för hennes ungdomsböcker. Här framträder hon med ett antal aforismer.

Den kände skalden och akademiledamoten *V. A. Koskenniemi* utgav till julen ett urval av sina bästa aforismer under titeln "Minä ja maailma". Med hans benägna tillstånd publicerar vi här några urdrag. Tidigare på hösten utgav *Kaarlo Isotalo* romanen "Telakka", som väckte stor uppmärksamhet bland kritikerna. Här framträder han som lyriker. *Olavi Kares* och *Ole Torvalds* har faktiskt inte gett ut någonting i år, men med den

nyvalde domprostens tillstånd avtrycker vi här hans anteckningar på juldagen ur en tidigare bok, "Päiväkirja". Ole Torvalds har lätit oss publicera en nyskriven dikt, som bygger på ett inspirerande möte med den antika kulturen.

Av de övriga bidragen kan här nämnas fil. lis. *Rauno Tenorovs* artikel om fågellivet på Rumsala. Kort före julen utkom hans och Nils Södermans bok om Rumsalas fågelliv och han är alltså väl förtrogen med sitt ämne. Stadsfullmäktiges ordförande, kommunalrådet *Arvo Toivonen*, har skrivit

ned vad han minns om några kända åbåhantverkare i slutet av 1800-talet, och snickaren *M. E. Lehtinen* berättar om hur han arbetade som snickargesäll i Åbo vid samma tid. Gamla minnen berättar även *Jussi Hurme*; han har intervjuats om Rannistula, där han har bott i över 70 år. Presentationerna av industrierna i Åbo fortsätter den här gången med Lääke Oy.

Beträffande Åbo-Samfundets egen publikationsverksamhet kan här nämnas, att man numera kan prenumerera på tidskriften "Suomen Turku—Åbo, vår stad" för ett helt år. Ärgången kommer att omfatta fyra nummer, varav två har samma omfång som detta nummer, medan de två övriga har karaktären av mindre informationsblad.

Konstnären Harry Henriksson har skänkt samfundet en teckning med ett åbomotiv, och den pryder nu det dubbelkort, som samfundet har låtit trycka. I en del av upp-

lagen finns en färdigtryckt jul- och nyårshälsning. Korten finns i alla välförsedda bok- och pappershandlar. Större partier levereras direkt från samfundets byrå. Priset är så lågt som 40 mk per styck.

Redaktionen.

Turun linna talviasussa.

Kaikenlaatuiset painotyöt, osoitelapuista loistojulkaisuihin, valmis-
taa nopeasti ja edullisesti

Valmistamme myös
jatkuvia lomakkeita
reikäkortti- ja
muihin konttori-
koneisiin.

UUDEN AURAN KIRJAPAINO

Turku - Aurakatu 14 - Puh. sarja 20 771

Vi återkommer någongång under det nya årets första kvartal och hoppas då liksom förr få publicera spontana bidrag från läsekretsen. God helg och gott nytt år!

SISÄLTO - INNEHÅLL

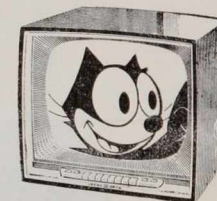
Kalervo Pellinen: Juhlavuoden kynnyksellä	3
Olavi Kares: Joulupäivän päiväkirjasta	4
Esko Laiho: Oi Turku kotikaupunki	6
Rauno Tenovuori: Ruissalo — Turun lintuparatiisi ..	7
Arvo Toivonen: Kaupunginvaltuuston puheen- johtaja mietti menneitä joskus kiireenkin keskellä	9
M. E. Lehtinen: Puusepänkisällinä, oppipoikana ja puuseppänä Suomen Turussa	10
V. A. Koskenniemi: Aforismeja	11
Ole Torvalds: Terziner om en mykenskdödsmask ..	13
Turun messut 4.—14. 8. 1961	14
Pavi: Anderssoni Mandi toriostoksil	15
Varsinaissuomalaisia sanontoja	15
Mitä Turulta puuttuu?	16
N. H. Pinello: Kommercerädet själv	18
Ilona Meretoja: Nokkosia	21
M.R.: Hymni Aurajoelle	22
Kaarlo Isotalo: Valitus ja Sarja ajasta	23
Kättä kuluttajalle	24
Raunistula — entisestä esikaupungista Turun kaupunginosaksi	27
Turku-seura, Åbo-samfundet r.y.	28
Toimituksen tähdenvälejä	29
Redaktionens har ordet	29
Kansilehden kuva: V. A. Wahlström, Oy Foto Ab	

TELEVISIO

mieluisin koko perheen

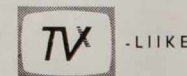
JOULULAHJA

23" Loewe Optan ehditte vielä hankkia
jouluksi

LOEWE OPTA

länsi-saksalainen korkealuokkainen televisio,
jonka loistava kuva ja puhdas äänentoisto tun-
netaan kautta maailman.

Radio & TV halli
BRAHEK. 5 PUH. 10 756

Valikoituja taideteoksia, taideteollisuutta, kauniita huonekaluja ja valaisimia, yksilöllisiä käyttö- ja lahjaesineitä, kaikkea hintaluokkaa.

Taideteollisuus- ja kodinsisustusliike

Irma Jylhä

Aurakatu 14, II kerros, puh. 20 254
Avoinna klo 10—17

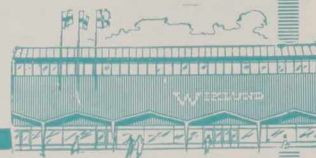
TURKU-AIHEISIA

JOULU- ja UUDENVUODEN ONNITTELUKORTTEJA

suomen- ja ruotsinkielisenä
40: — kuorineen
saatavana turkulaisista kirjakaupoista.

TURKU-SEURA ÅBO-SAMFUNDET r.y.

OSTOKESKUS KESKUSTASSA
KÖPCENTRUM I CENTRUM

TAVARATALO
WIKLUND
VARUHUS

Turussa
arvostetaan
turkulaista

— Turussa
juodaan
AURAA!

Bi on ystäväni

Se raikastaa
ja puhdistaa

Tunnette miten
ihonne pitää
Bi'stä.
Bi virkistää
ja poistaa
bakteerit.
Ihonne raikkaus
ja puhtaus
kertovat
terveydestä!

Ole
Bi
raikas
kellon
ympäri

SALONA-TEHDAS — Laste Oy:ltä siirtynyt perinne.

Kaksitehoinen Bi
= supersaippua
+ deodorantti